

Інтегрований курс «Література» (молдовська та світова)

Фетєску Л.І., Кьося В.В.

**«Curs integrat "Literatura"
(moldovenească și universală)»**

Manual pentru clasa a 7-a a instituțiilor de învățământ general
cu limba moldovenească de predare

**«Інтегрований курс "Література"
(молдовська та світова)»**

Підручник для 7 класу загальноосвітніх навчальних закладів
з навчанням молдовською мовою

S e m n e c o n v e n ț i o n a l e:

– Rețineți

– Amintiți-vă

– Receptarea și interpretarea textului

– Activitate în grup

– Lucru individual

Dragi elevi!

Cartea este prietenul cel mai fidel al omului. Nu ne îndoim de faptul că vă place să aveți mulți prieteni. De aceea căutați-i și-i veți găsi în orice carte pe care o veți citi. Dacă veți îndrăgi cartea, niciodată nu veți fi singuri. Veți avea întotdeauna un bun povățuitor și un sprigin de nădejde.

Manualul acesta este și el o carte care vă oferă răspunsuri la multe dintre întrebările care vă frământă.

Manualul-crestomație este elaborat în baza programei de literatură și propune texte apropiate intereselor și necesităților elevilor clasei a VII-a.

Manualul e structurat pe capitole: *Introducere*; *Creația populară orală*; *din literatura clasică*; *Literatura sec. XX* și *Literatura universală*.

Vocabularul (Dicționarul explicativ) include cuvinte care vă ajută să înțelegeți conținutul operelor.

Autoevaluarea, componentă importantă a învățării eficiente, reprezintă un model de verificare și apreciere a cunoștințelor de comunicare orală și scrisă.

Activitățile instructive, pe care le descoperiți după fiecare text, sînt structurate pe cîteva etape, care permit comentarea oprelor literare, propuse pentru a fi studiate.

Sarcinile sînt variate și expuse în ordine crescîndă a gradului de dificultate. Ele pot fi folosite atît pentru lucrul frontal și individual, cît și pentru activitatea în perechi sau pe echipe. Varietatea sarcinilor vă oferă posibilitatea de a lucra în ritmul propriu, conform capacităților individuale.

Ca și în manualul precedent (cl.VI), și în actualul manual veți găsi rubricile:

Facultativ – sarcini pentru cei ce doresc să cunoască mai mult decît prevede Programa (pe niveluri) – și *Pentru portofoliu* – un îndrumar necesar oricînd.

Veți afla o despărțitură nouă, *Lectură suplimentară*, care vă propune un șir de opere pentru lectura individuală. Vă sfătuim să nu le treceți cu vederea, și să le citiți atent. Nu numai că sînt interesante; ele vă permit să acumulați punctajul maxim la autoevaluare.

Sîntem ferm convinse: manualul vă va ajuta să creșteți mari, să fiți demni, deștepți, buni, frumoși, să deveniți oameni adevărați.

Grație lui, veți cunoaște nu numai lumea, dar și pe voi personal.

Fiți bineveniți în lumea *Literaturii*.

Autoarele

C U P R I N S

INTRODUCERE. Literatura – artă ce reflectă viața prin intermediul descrierii artistice. Relațiile literaturii cu celelalte arte	9
CREAȚIA POPULARĂ ORALĂ	13
<i>Legenda rîndunicii</i>	13
Legenda populară.....	21
Lectură. <i>Poiana tătarilor</i>	24
DIN LITERATURA CLASICĂ	25
Vasile Alecsandri. <i>Porojan</i>	27
Compoziția. Scrisoarea literară în proză.....	37
Lectură. V. Alecsandri. <i>O plimbare la munți</i>	41
Lectură. V. Alecsandri. <i>Concertul în luncă</i>	50
Mihai Eminescu. <i>Călin</i>	54
Metafora. Epitetul metaforic	59
Lectură. M. Eminescu. <i>Făt-Frumos din tei</i>	62
Autoevaluare	64
LITERATURA SEC. XX	65
Vasile Levițchi. <i>Cuvînt pentru Luceafăr</i>	66
Epitetul	68
Lectură. G. Vieru. <i>Legămînt</i>	70
Ion Vatamanu. <i>Mama</i>	72
Poezia în proză	77
Lectură. G. Vieru. <i>Cămășile</i>	78
George Meniuc. <i>Scripca prietenului meu</i>	81
Narațiunea. Descrierea	89
Lectură. G. Meniuc. <i>Nostimă și cu picățele</i>	91

Ion Druță. <i>Sania</i>	98
Portretul literar	110
<i>Odihna</i>	112
Nuvela	119
Lectură. I. Druță. <i>Rubanca</i>	122
Grigore Vieru. <i>Casa părintească</i>	129
Structura inelară a poeziei	131
Lectură. G. Vieru. <i>La tine, mamă, vin</i>	133
Lectură. G. Vieru. <i>Mamei</i>	134
Mihail Cibotaru. <i>Cîntec fără nume</i>	136
Detaliul artistic	144
Lectură. M. Cibotaru. <i>Lupul</i>	145
Literatura plaiului natal	150
Alexei Marinat. <i>Sărituri fără prăjină</i>	151
Proza umoristică	155
Din literatura română	158
Ion Luca Caragiale. <i>D-l Goe</i>	158
Schița	165
Lectură. I. L. Caragiale. <i>Bacalaureat</i>	166
Nicolae Labiș. <i>Scrisoare mamei</i>	171
Metonimia	173
Autoevaluare	174
LITERATURA UNIVERSALĂ	176
POEZIA (sec. XVIII - XIX)	176
Robert Burns. <i>Sărăcie onestă</i>	177
Lectură. R. Burns. <i>Fata desculță</i>	180
Jorj Noil Byron. <i>Doresc să fiu copil liber</i>	182
Romantismul	186
Lectură. J.N. Byron. <i>Cîntecul soldaților greci</i>	187

Lectură. J.N. Byron. <i>Prometeu</i>	189
Mihail Iurievici Lermontov. <i>Pînza pe corabie</i>	192
<i>Norii</i>	195
<i>Cînd cîmpul galben</i>	197
Lectură. M. I. Lermontov. <i>Moartea poetului</i>	199
PROZA (sec. XIX – XX)	202
Nicolai Vasilievici Gogol. <i>Taras Bulba</i>	203
Anton Pavlovici Cehov. <i>Grăsanul și Țîrul</i>	260
Artur Konan Doyle. <i>Carbunculul albastru</i>	265
O’ Henry. <i>Darurile ursitoarelor</i>	288
Autoevaluare	300
Autoevaluare finală	301
Anexă	302
DICȚIONAR EXPLICATIV	303

INTRODUCERE

Literatura – arta ce reflectă viața prin intermediul descrierii artistice. Relațiile literaturii cu celelalte arte

Omul vine zilnic în contact nemijlocit cu arta. Citind opere ale scriitorilor, privind un spectacol sau un film, audiind un concert, admirînd tablourile unui pictor, noi ne aflăm în lumea artei, a frumosului. Operele de artă ne produc emoții estetice, ne trezesc dorința de a cunoaște și a prețui frumosul.

Rețineți! **Arta** este o formă specifică a conștiinței și activității umane, care oglindește veridic realitatea în imagini artistice.

Literatura artistică este o varietate a artei. Alte forme ale artei sînt: pictura, sculptura, arhitectura. Muzica, coreografia, teatrul, cinematografia ș.a. Fiecare din ele reflectă aspecte de viață prin mijloace proprii. Astfel, pictorul zugrăvește tablouri din realitate, folosindu-se de linii și culori. Compozitorul exprimă cele mai fine stări sufletești cu ajutorul sunetelor îmbinate armonios. Sculptorul modelează imagini din piatră, marmoră, bronz, lemn și din alte materiale. Scriitorul creează opera literară cu ajutorul cuvîntului.

Cuvîntul, ca mijloc de comunicare, este întrebuințat și în literatura științifică. Spre deosebire de omul de știință, care oglindește realitatea în noțiuni, scriitorul zugrăvește viața și atitudinea sa față de ea în imagini artistice.

Rețineți! **Imaginea artistică** este un tablou al vieții zugrăvit de scriitor, pătruns de gîndurile simțămîntele și trăirile sale și avînd valoare estetică.

Imaginea artistică se creează cu ajutorul fanteziei poetice și are valoarea frumosului.

Imaginile artistice pot fi:

- imagini-personaje ce reprezintă portretul fizic, moral și social

al eroilor operei literare (Trofimaș, Nică, Odiseu, Dragoș, Ștefan cel Mare ș.a.);

- imagini-peisaj ce oglindesc priveliști din natură (frumusețea codrului în „Revedere” de M. Eminescu, pastelurile lui V. Alecsandri;
- imagini-obiecte ce prezintă obiecte din mediul înconjurător. Asemenea imagini găsim în „Amintiri din copilărie” (I. Creangă), „Mormîntul frățesc” (Em. Bucov).

Reacția simțurilor noastre la imaginile artistice este diferită. Unele imagini acționează asupra văzului și se numesc *imagini vizuale*. Altele acționează asupra auzului, adică avem *imagini auditive*.

În versurile lui V. Alecsandri:

Dar ninsoarea încetează, norii fug, doritul soare

Strălucește și dezmiardă oceanul de ninsoare.

Iat-o sanie ușoară, care trece peste văi...

În văzduh voios răsună clinchete de zurgălăi,

Primele trei versuri creează o imagine vizuală: vedem aieva tabloul înseninării cerului rece de iarnă, „doritul soare”, care „strălucește și dezmiardă oceanul de ninsoare”, vedem „o sanie ușoară, care trece peste văi”. Ultimul vers este o imagine auditivă: „în văzduh voios răsună clinchete de zurgălăi”.

Între literatura artistică și celelalte arte există relații. Multe din operele artistice au servit drept sursă de inspirație pentru pictori: povestirea „Porojan” a fost ilustrată de I. Bogesco, pastelul „Dimineața” de E. Childescu, iar V. Tvardovskii a ilustrat poezia lui R. Burns „Fata desculță”. Un număr impunător de creații literare au fost transpuse în muzică: cantata „Soacra” de G. Mustea (după povestea „Soacra cu trei nurori de I. Creangă”, opera „Alexandru Lăpușneanul” al aceluiași compozitor (după nuvela lui C. Negruzzi „Alexandru Lăpușneanul”), romane pe versurile lui M. Eminescu ș.a.

Ecranizările după operele literare reprezintă un domeniu important în arta filmului. Iată câteva exemple: „Se caută un paznic” (după povestea lui I. Creangă „Ivan Turbincă”, „Dumitrașco-Vodă

Cantemir” (după „Spicul grîului” de G. Madan), „Singur în fața dragostei” după romanul cu același nume de A. Busuioac ș.a.

Literatura artistică joacă un rol important în educarea omului. În literatură, mai mult decît în alte arte, își află oglindire multilaterală și deplină viața, realitatea înconjurătoare.

Practicum

1. Textul citit/audiat este unul:

- a) artistic?
- b) științific?
- c) științifico-artistic?
- d) o informație?

Argumentați-vă opțiunea.

2. Audiați/interpretați o romanță pe versurile lui M. Eminescu.

3. Comedia „Chirița în Iași” (V. Alecsandri) a fost pusă pe scena multor teatre din Moldova. Rolul Chiriței a fost interpretat de actorii teatrelor din Chișinău, Bălți, Cahul, dar nemuritoare rămîne „Chirița lui D. Caraciobanu”, actor emerit din Moldova. Audiați imprimarea pe bandă a vocii Chiriței – D. Caraciobanu.

4. Rezumați conținutul unui film care are la bază vreo operă literară, un eveniment: „Singur în fața dragostei” (cîteva secvențe din film au fost filmate în s. Novoselsc, r-nul Reni), „Podurile” după romanul lui I. C. Ciobanu, „Răscoala” ce are la bază istoria răscoalei de la Tatarbunar și care a fost filmat în s. Oziornoie, r-nul Ismail, „Romeo și Julieta” după tragedia lui W. Shakespeare s. a.

5. Ce este literatura artistică și prin ce se distinge de alte arte?

6. Exemplificați diversitatea imaginilor artistice.

7. Literatura educă. Numiți opera care v-a ajutat să vă schimbați caracterul, să deveniți mai bun/bună.

8. Descrieți o operă de artă (tablou, edificiu, sculptură), utilizînd diverși tropi.

9. Încercați să redați conținutul poeziei îndrăgite cu ajutorul

culorilor.

10. Enumerați stările sufletești, pe care le-ați avut în prima zi de școală.

11. Răspundeți la următoarele întrebări:

- Cine v-a oferit prima carte?
- Cum se numește cartea pe care ați cumpărat-o prima dată? Prin ce v-a atras?
- Citiți prefața cărților? La ce vă ajută?
- Cum vă alegeți cărțile pentru lectură: după numărul desenelor, după numărul paginilor sau pe cele cu mai multe dialoguri?

12. Numiți câteva titluri de cărți pe care le-ați citit în vacanță.

13. Dezvoltați următoarele idei:

- Cartea este izvor de cunoștințe, deoarece...
- Lectura unei cărți, pentru mine, înseamnă...

14. Argumentați, într-o scurtă compunere, afirmația:

„O cameră fără cărți e ca un trup fără suflet”. (Cicero)

15. Alcătuiți planul de idei al textului „Literatura – arta ce reflectă viața prin intermediul descrierii artistice. Relațiile literaturii cu celelalte arte”.

Rețineți!

Planul de idei poate fi:

- simplu;
- desfășurat;
- din propoziții de diferite tipuri;
- din citate.

16. Realizați o descriere hazlie a unui obiect, folosind comparații și personificări ce ar stârni râsul. Inspirați-vă din subiectele unor filme de desene animate, din benzile desenate etc.

CREAȚIA POPULARĂ ORALĂ

- Amintiți-vă!**
- Traducînd din limba engleză cuvîntul *folklore* obținem
 - *Din componența folclorului face parte:..., ..., ..., ... etc.*
 - *Urătura, sorcova, malanca, colinda, semănatul constituie folclorul... .*
 - *Folclorul posedă următoarele trăsături:*
caracter oral,
✓ caracter colectiv,
✓ caracter...,
✓ caracter...,
 - Explicați (4-5 propoziții) sensul afirmației:
„Începutul artei cuvîntului e în folclor.”

LEGENDA RÎNDUNICII

Era odată un cioban care avea trei fete cuminti și de treabă. Cît păștea el oile, ele trebăluiau acasă și mergeau toate cu cale și la locul lor. De la o vreme simte ciobanul că prind a apăsă bătrînețele pe umerii lui și într-o bună zi le spune el fetelor:

– Dragele mele, am îmbătrînit, nu mai am putere să port de grijă turmei.

– Vai, tată, nu te întrista, stai acasă și te-i mai odihni, ți-i întrema puterile, că turma vom paște-o noi singure, pe rînd, zice fata cea mai mare.

– Ar fi, draga tatei, așa după cum zici, de-ați fi trei băieți, da așa niște fete de alde voi, mai ales neîmblate, mă tem că vă veți speria și de buruieni.

– Alei, tată, face fata cea mare, ian să vezi cum le-om paște noi, numai ți-a rîde inima de bucurie.

– Ian taci, draga tatei, că de cînd tot pasc oile, n-am prea văzut cioban în catrință și cu broboadă.

– D-apoi noi ne îmbrăcăm bărbătește, cu suman, cușmă, opinci și cine o să ne cunoască?

– Doar așa.

Și nu zăbovi multă vreme, pînă fata cea mai mare îmbracă sumanul, încălță opincile și puse cușma pe cap. Amu nici n-ai fi zis că nu-i băiat. Era încinsă cu un brîu roșu ca para focului, iar cușma era pusă hoțește cam pe ceafă.

A dat ea drumul oilor din ocol și, fluierînd, le-a scos din sat și le-a îndreptat pe o costișă. Bătrînul tată n-a pus prea mult temei pe vorba și îndrăzneala fetei, ci a vrut să vadă dacă într-adevăr s-ar putea nădăjdui pe păsul și fapta ei. Și cam pe ocolite, să nu fie văzut de celelalte două fete, a luat binișor o piele de urs de pe grindă și, pe altă parte, din niște tufișuri, îi iese ficii înainte în chip de urs și mor! mor! dă buzna drept în cîrdul de oi. Cînd au văzut oile că se apropie dihania de dînsele, au prins a zbiera și au croit-o de fugă, de nu le prindeai cu ochii. Ciobanul a înghețat și el pe loc. Îi tremura tot corpul, a luat-o înapoi și cît îl țineau picioarele a fugit drept acasă.

Amu scîrbă și necaz pe bietul tată, cum nu mai avuse toată viața. Venind acasă, dă cu ochii de fata lui, speriată și galbenă ca ceara.

– Of, păcatele mele, simțeam eu că nădejde în voi nu mai este.

Afîta sînteti bune numai a vă corcoli pe lîngă vatră.

– Ia lasă, tată, nu te amărî, sare cu cuvînt a doua fată, că m-oi duce eu să pasc oile.

– Draga tatei, mai bine te-ai astîmpăra, că n-aș vrea să te bage și pe tine dihăniile în speriați, cum au băgat-o pe soră-ta.

Dar n-a fost chip s-o potoale. Fata s-a îmbrăcat băiețește, a luat oile din urmă și le-a pornit încotro gîndea ea că-i pășunea mai bună.

Tată-său însă nu-și găsea liniște. Vroia să vadă dacă s-ar putea el bizui pe fapta și puterea ficii celei mijlocii. Și tot așa neștiut-nevăzut a luat pielea cea de urs și la o limbă de pădure, tocmai unde se apropia fică-sa cu turma, a pus pielea pe cap și mor! mor! îi aține calea. Fata, văzînd așa o namilă ce venea mormăind și clănțănind, a întors repede oile și tiva spre casă!

Bătrînul tată a strîns pielea și, călcînd de-a puterile pe urmele fetei, a intrat odată cu dînsa în ogradă. Acasă plînsset, sughiț, spaimă că bietul tată nu vedea lumea înaintea ochilor. Le-a strîns el pe tustrele fetele, a prins a le mîngîia și a se căina pe dînsule:

– Of, păcatele mele, se vede că n-a mai fost să am noroc în viață; că să fi avut un fecior, aveam astăzi o mîină de ajutor, da așa ce fac eu? S-or prăpădi oițele crescute de mine, și după atîția ani de muncă vom rămîne numai cu sufletul.

Fiica cea mai mică a fost nu știu cum prea tare ajunsă la inimă, că și-a pus de gînd numaidecît să-i ușureze necazul tătîne-său.

– Tată, zise ea, amu mă duc eu să pasc oile.

– Potoale-te, draga mea, spor și ajutor n-a fost de la acestea mai mari, da de la tine nici atît nu poți-aștepta, ba te-a mai lua groaza și nici nu ți-i putea veni în fire.

– Ba nu mi-i frică de nimic pe lume.

– Așa spuneți voi toate cît sînteți sub vatră, da cînd ieșiți încolo, pe cîmp, vă scapără ochii de frică.

Dar n-a fost chip să-i îndoiaie inima fetei cu nimic.

Cît a zis bătrînul tată “ba”, ea a zis “da” și pînă la urmă tot a ei a ieșit. A îmbrăcat sumanul, a încălțat opincile, a pus cușma pe cap și s-a pornit cu oile.

Cînd ieșise ea cu turma în largul cîmpului, o mioară a prins a zbiera și a se zvîrcoli de parcă căpiase.

– Da ce-ți este, dragă mioară, nu-ți place cîmpul ori nu-ți convine stăpînul?

– Și cîmpul îmi place, și stăpînul îmi convine dar astîmpăr nu-mi pot găsi, căci mă tem că amuși te vei întîlni cu ursul și te-a lua și pe tine groaza, cum le-a luat pe cele două surori mai mari.

Fata ca fata, era curajoasă, dar tot se temea că era singură în cîmp și spete n-avea de nicăieri.

– De ai știință de locurile acestea primejdioase, spune-mi, dragă mioară, n-ar fi mai bine să le ocolim? Întrebă fata.

– Cum și n-ai ocoli această primejdie, ea te pîndește și cată să-ți ație

calea, dar tu nu te înspăimînta. Cînd vei vedea că se îndreaptă ursul spre cîrdul de oi, repezi-te cu dîrjaua la dînsul și pălește-l peste bot.

Fata nu că vorbise, dar vroia numaidecît să ajute la gospodărie, s-a îmbărbătat și a pornit drept înainte, de unde se aștepta ursul. Nu zăbavă iese ursul mormăind, clănțănind din dinți și dă hala peste oi și peste fată. Oile s-au speriat, s-au strîns toate grămadă și erau gata de fugă, iar fata roti dîrjaua, şuieră și japt o dată peste bot ursului, apoi croi! la o coastă, croi! la alta, că bătrînul tată, simțind că pielea cea de urs nu mai poate ține tăria loviturilor, s-a dat la o parte și a răcnit:

– Stai, draga tatei nu trage!

Fata, cînd a văzut una ca asta, nici să creadă, nici să înțeleagă nu putea. O cuprinse parcă un scutur, iar tatăl atunci s-a apropiat de dînsa, a îmbrățișat-o și i-a zis:

– Fiica mea, tu te-ai aflat a fi de nădejde, nu te-ai înspăimîntat ca surorile tale, fii binecuvîntată de mine, tu vei putea paște oile. Amu inima mea e liniștită, că are cine să le poarte de grijă oilor și nimeni nu s-a încumeta să spună că tu nu ești un adevărat cioban.

De atunci fata a păscut oile și le-a tot păscut în lungul și în latul locurilor celea și treburile mergeau în bună rînduială, că-i era și tatălui ușor la inimă, și lumii drag să vadă așa un cioban.

Odată, ducîndu-se fata pe locuri mai depărtate, întîlnește alt cioban cu o turmă de oi și, după cum e rîndul și obiceiul ciobanilor, s-au dat în cîrdășie și unul o vorbă, altul alta, a aflat fata că acesta era feciorul babei Cotoroața.

Mai bîr oaie la deal, mai bîr la vale, nu știu cum se făcu și se uită feciorul Cotoroaței prea lung la fată și parcă l-a scînteiat la inimă că ciobanul acesta e fată, nu flăcău după cum îi era îmbrăcămîntea. Și această presupunere, odată

sălășluită în inima lui, îl rodea și nu-i da astîmpăr nici zi, nici noapte, îl făcea să se bată cu gîndurile ca marea cu vînturile.

Pe ascunselea îi fura cu coada ochilor ba roșăța obrazilor, ba mersul lin, ba vorba dulce și seara, cînd s-a dus acasă, l-a văzut Cotoroața că oftează din greu și se topește ca lumînarea!

– Da ce-ți este, dragul mămuceței, face ea către dînsul, ori ai pățit ceva, ori vreo nenorocire te apasă?

– Nici una, nici alta, răspunse el. Azi am întîlnit un cioban și parcă mi-a părut că-i fată după boiul și făptura lui, dar nici cu cuvîntul, nici cu ochiul n-am putut pătrunde această taină.

– Nu-ți face sînge rău, da pune-l la încercare, după cum ți-oi spune eu și numaidecît vei afla. Iată mîine cînd te vei întîlni cu dînsul, dați oile așa pe sub streășina codrului pe unde să fie pîlcuri de flori și de-a fi flăcău, se va trage la copaci, să aleagă băț de dîrjă ori de fluier, iar de-a fi fată, se va trage spre flori.

Feciorul Cotoroaței parcă a răsărit și-și pune gîndul numaidecît așa să facă. A doua zi, hăulind plin de dragul cîmpului și al codrilor, se apropie de turma fetei.

Dar precum pămîntul cu podoabele lui se arată într-o apă limpede și liniștită, așa și frămîntările unora nebănuite se arată în inima altora, cutezători și veghetori.

Prinse firul mioara năzdrăvană încotro bate gîndul feciorul Cotoroaței și amu caută a da tuturor nodurilor dezlegare s-o scape pe fată de orice ispită.

Cînd le-a fost pornirea spre codru, mioara i-a șoptit gîndul și păsul ciobanului și amu ține-te, las-o pe fetișcană să-i sucească capul flăcăuanului.

Cu fluierat, cu chiuit ajung la poalele codrului, unde se întindea o pajiște semănată cu flori, care mai de care mai frumoase, că te apuca de inimă și te chema să te așezi și să te rostogolești pe dînsule. Dar fata călca pe ele de parcă nici nu le vedea și se îndrepta în grosul pădurii, îmbiindu-l și pe cioban să-și aleagă băț de dîrjă și lemn de fluier.

Feciorul Cotoroaței își călcă pe inimă și era când într-o părere, când într-alta. Seara s-a dus acasă și, văzîndu-l Cotoroața așa bătut de gînduri, îl mîngîie și-i spuse să-l poftască cu turma seara la dînșii și ea va face tot chipul să afle de e fată ori flăcău.

Zis și făcut. Se duce feciorul Cotoroaței cu turma, mai tare cată a se da în tovărășie și spre seară aduce vorba și prinde a-l pofti pe cioban să meargă cu oile la dînsul acasă.

Fata se mai opune, că nu, că pe dincolo, dar pînă la urmă s-a dus. Cotoroața îi aștepta. De cu zi gătise lăutoare, chipurile, să-l spele pe fecioru-său, însă chitea altele: să-l facă pe ciobanul străin să se spele, să vadă nu cumva are gîțe și atunci – harul ei!

Mioara făcu ce făcu și numaidecît îi șopti totul, încotro merge și ce se pregătește pentru dînsul. Ciobanul se înfioră, îi ceru sfatul și iată ce îi răspunse:

– Când a găti lăutoarea să te speli, eu voi merge pe acolo cam cotonogind și am să prăvăl albiuța, iar tu să spui că nu te speli cu lăutoare de-a doilea. Orice n-ar face, să nu te dai.

Așa a și fost. Abia gătise Cotoroața lăutoarea și pofti ciobanul străin să se lăie, că mioara cam zbrehudă a trecut șotonog! șotonog! și a vărsat albiuța.

– Ia păcate de mioară, cum mi-a făcut ea nevoia! face Cotoroața. Dar îngăduie oleacă și amuși oi pune altă lăutoare.

– Nu te chinui, cu lăutoarea de-a doilea nu mă spăl.

Vede Cotoroața că n-are ce face, chitește în alt fel a afla taina și, când le așază ciobanilor să se culce, le pune sub cap la fiecare cîte o stiblă de busuioc și îl mîngîie pe fecior:

– Culcă-te, dragul mamei, că pînă dimineată numaidecît voi afla. Iată v-am pus la fiecare sub cap cîte o stiblă de busuioc: de a rămîne verde pînă mîine dimineată, să știi că-i băiat, iar de s-a veștezi, e fată.

Se culcă ciobanii unul pe un capăt de pernă; altul pe celălalt, unde le așezase Cotoroața.

În zori de zi, când era somnul mai dulce, mioara se duce și schimbă stiblele de busuioc.

Dis-de-diminează sare Cotoroața, se duce la busuioc și vede amîndouă stiblele la fel. Nimic nu ieșise din descîntecele și farmecele ei.

– A fost o părere, dragul mamei, îi zise ea feciorului. Acest cioban e băiat.

Amu, dacă s-au sfetit așa treburile, feciorul Cotoroaței s-a lăsat de prepunerile lui, s-a despărțit de cioban și și-a căutat de treburile sale.

N-a trecut multă vreme și s-a însurat el și în liniște își trecea zi cu zi traiul. Odată vine întîmplarea și nimerește ciobanul cu oile pe la casa feciorului Cotoroaței. Cînd se apropie, a văzut un foc arzînd dinaintea casei și niște chirostii, pe care fierbea o oală. Mai la o parte, lîngă un copac, feciorul Cotoroaței jupuia un cîrlan, iar prin fața casei se porăia femeia lui. Cînd era de tot aproape, se aprinse focul mai tare și oala a dat în foc. Femeia de acolo sare, înfășură mîinile în poala spiniței, apucă oala și o ia de pe foc.

– Vai, face ciobanul, de cînd îmbļu pe lume, n-am văzut gospodină să ia oala de pe foc cu spinița.

Și de necaz, a trîntit cușma de pămînt. Părul ei, cum era înfășurat, s-a slobozit pe umeri, în jos, i-a îmbrăcat fața în valuri aurite, că feciorul Cotoroaței, cînd a întors capul, a răsărit și cu mîinile de sînge, cum era, s-a repezit în fugă s-o cuprindă.

Fata s-a rotit împrejur și s-a prefăcut într-o rîndunică și el, cum o îmbrățișase cu mîinile de gît, așa i-a rămas sîngele roșu și pînă astăzi. Rîndunica s-a zbatut și fil! fil! fil! s-a ridicat în zbor.

Feciorul Cotoroaței se repede și o apucă de coadă, dar rîndunica s-a smuncit din toate puterile și el a rămas cu un smoc de pene, uitîndu-se după dînsa cum se ridica cu coada ca foarfecele tot mai sus și se îndepărta de dînsul.

De atunci sînt rîndunelele pe lume și toate au roșu la gît și coada foarfece, iar cuibul și-l fac pe sub streșinile caselor – semn că din viță de om se trag.

RECEPTAREA ȘI INTERPRETAREA TEXTULUI

Examinați lexicul textului

1. Explicați sensul expresiilor populare:

- ✓ *prind a apăsă bătrînețile pe umerii lui* – ...;
- ✓ *ciobanul a înghețat pe loc* – ...;
- ✓ *bietul tată nu vedea* – ...;
- ✓ *după atîtea ani vom rămîne numai cu sufletul* – ...;
- ✓ *a ține calea (cuiva)* – ...;
- ✓ *în inima pădurii* – în mijlocul pădurii.

2. Substituiți cuvintele și expresiile evidențiate prin sinonimele lor:

✓ „Vroia să vadă dacă s-ar putea el **bizui** pe fapta și puterea ficei celei mijlocii”.

✓ „Și această propunere, odată **sălășluită** în inima lui, îl rodea și **nu-i da astîmpăr**”.

✓ „**Prinse firul** mioara năzdrăvană:

– Tu nu te înspăimînta ... Nimeni nu **se va încumeta**.”

Explorați textul

1. Notați în caiet planul de idei al textului.

2. Povestiți, conform planului alcătuit, deznodămîntul subiectului operei.

3. Care, dintre momentele narate în text, este mai important, astfel încît să determine soarta personajului principal? Ce mesaj (e) se desprinde (e) din text? Formulați-l (le) succint.

4. Identificați în text modurile de expunere a conținutului. Ilustrați fiecare mod (oral) cu o secvență de text și arătați care este rolul lor în operă.

5. Analizați textul și observați elementele prin care legenda populară se aseamănă sau se deosebește de povestea populară.

Rețineți!

- **Legenda populară** este o creație de dimensiuni reduse, în proză sau în versuri, care explică în mod fantastic originea și însușirile specifice ale unor ființe, obiecte, locuri (localități), plante, animale, fenomene.
- Legenda populară a servit drept izvor de inspirație scriitorilor din toate timpurile la crearea operelor literare.

6. Identificați formula introductivă și cea finală ale „Legendei rîndunicii”.

7. Care este rolul naratorului în text? Alegeți una dintre următoarele variante de răspuns: a) narează o întîmplare; b) participă ca personaj al întîmplării relatate; c) comentează cele relatate.

8. Încercați să faceți o clasificare a personajelor din „Legenda rîndunicii”.

9. Caracterizați fata-cioban după planul:

a) Cine este fata-cioban? ✓ locul ei printre personajele operei; ✓ familia din care se trage; ocupația.	Fata se află în centrul întîmplărilor, deci este eroul principal. Este fiica cea mai mică ... (continuați).
b) Portretul fetei (descrierea exteriorului după detaliile din text, reieșind din imaginație): ✓ fața, părul; ✓ statura, ținuta, mersul; ✓ îmbrăcămintea.	„Părul ei... i-a îmbrăcat fața în valuri aurii...” „A îmbrăcat sumanul, a încălțat...”(continuați).
c) Trăsăturile de caracter ale fetei: ✓ dragostea de muncă; ✓ dragostea familială; ✓ hotărîrea, îndrăzneala și curajul; ✓ înțelepciunea, agerimea ș.a.	Motivați cu exemple-secvențe din text.

d) La evidențierea trăsăturilor contribuie: ✓ caracterizările directe; ✓ vorbele ei față de alte personaje (tată, mioară, fiul Cotoroaței, Cotoroața, nevasta ciobanului).	„Era odată un cioban care...” (continuați). „Cît a zis bătrînul tată „ba”, ea a zis „da”... (continuați). (Aduceți drept argumente și alte exemple).
✓ atitudinea ei față de alte personaje (tată, mioară, fiul Cotoroaței, Cotoroața, nevasta ciobanului).	Demonstrați cînd fata se poartă cu demnitate, dă dovadă de stăpînire de sine, manifestă istețime și agerime, de ce preferă să se prefacă în rîndunică...
✓ atitudinea altor personaje (tatăl, mioara, fiul Cotoroaței) față de fata de cioban.	Simpatia cui este de partea fetei?
e) Păreră personală despre fata-cioban.

10. Prin ce cuvinte sau expresii este sugerat că cele întîmplate s-au petrecut cu mult timp în urmă? Identificați în text alți indici de spațiu; arătați la ce se referă ei.

11. Indicați mijloacele artistice și explicați rolul lor:

✓ ”Era încinsă cu un brîu roșu ca para focului, iar cușma era pusă cam pe ceafă.”

✓ ”Venind acasă, dă cu ochii de fata lui, speriată și galbenă ca ceara.”

✓ ”...îl făcea să se bată cu gîndul ca marea cu valurile”.

12. Găsiți, în text, exemple de epitețe. Grupați-le în două categorii, ținînd cont de partea de vorbire pe care o determină: a) substantive; b) verbale.

13. Identificați personificarea.

Cercetați! Descoperiți! Exprimați-vă părerea!

1. Numiți opera folclorică, cunoscută de întregul popor, în care se povestește cum mioara năzdrăvană încearcă să-l ajute pe omul cinstit, căzut la nevoie.

2. B. P. Hașdeu a numit legenda (specia literară) deceu. De ce? Chibzuiți și veți găsi foarte ușor răspunsul.

3. Propuneți un alt final al narațiunii. Este posibil?

4. Care este distanța, în timp, între episodul de la începutul legendei și cel final? Cum ați stabilit?

5. Vă este milă de fata cea mică a ciobanului? De ce? „Șoptiți-i” fetei un sfat care i-ar permite să evite tragicul final. Va mai fi oare narațiunea o legendă? Argumentați.

 6. Alcătuiți un dialog cu fata-cioban din care veți afla care au fost ocupațiile ei înainte de a se hotărî să-i aline tatălui bătrînețile, adică să devină ciobănaș la oi.

Rețineți esențialul

1. Există legende populare, compuse de popor, și legende culte, alcătuite de scriitori.

2. Textul analizat explică în mod fantastic geneza rîndunicii.

Facultativ

(N 1-2) 1. Povestiți (dacă cunoașteți) legenda satului (orașului), raionului sau rîului din apropiere.

(N 3-4) 2. Alcătuiți „Legenda lacrimioarei”.

POIANA TĂTARILOR

Tătarii care nu mai conteneau năvălirile în țara noastră jefuind în stînga, jefuind în dreapta, iacă-tă ajunseră cu ticăloșiile la Valea Bicazului.

Plăieșii lui Ștefan le simțiră apropierea și se frămîntau ce cale e mai potrivită spre a-i face să se întoarcă pe meleagurile lor. Curînd planul le fu gata. Unii se așezară în spatele unor copaci uriași, cu săgețile în arcuri, avînd alături și cîțiva buciumași, iar ceilalți trecură apa Bistriței, pitulindu-se și ei în dosul unor copaci și avînd și ei alături niște buciumași.

Cînd se apropiară o ceată de tătari de ascunzătoarea moldovenilor, o ploaie de săgeți porni asupra liftelor, iar buciumașii începură a răscoli măruntaiele codrilor, cu vuietul buciurilor. Tătarii, crezînd că au dat piept cu oastea lui Ștefan, se îngroziră. Cum nu vedeau pe nimeni și neîndrăznind să meargă înainte, o croiră la fugă pe unde veniseră, urmăriți de săgețile moldovenilor. Cum dădură de oastea lor cea mare care făcuse popas mai în vale, le spuseră că Ștefan cel Mare e pe urmele lor și cu toții o porniră îngroziți înapoi spre țara lor.

Prăzile și robii luați le-au lăsat în voia Domnului. Toți tătarii doreau să iasă mai de grabă din culcușul lui Ștefan, despre a cărui vitejie mersese faima peste nouă țări și nouă mări.

Așa scăpă țara de tătari iar locul unde săgețile moldovenilor i-au oprit pe tătari se cheamă Poiana Tătarilor.

(După “Auzit-am din bătrîni”)

DIN LITERATURA CLASICĂ

La finele studierii capitolului

veți cunoaște:

- conținutul operelor studiate;
- denumirile operelor și autorii lor;
- noțiunile de teorie literară;
- deosebiriile dintre povestea populară și cea cultă;

veți fi capabili:

- să comentați textele propuse;
- să delimitați pastelul, scrisoarea literară de alt tip de creație;
- să redactați compoziții în baza operelor studiate;

veți fi în stare:

- să manifestați interes de lectură;
- să conștientizați valoarea artistică a operelor studiate;
- să vă exprimați punctul de vedere referitor la operele studiate.

VASILE ALECSANDRI

(1821-1890)

Opera:

- *Poezii populare*
- *Balade*
- *Ostașii noștri*
- *Miorița*
- *Mărgăritarele*

„Ș-acel rege-al poeziei, veșnic tânăr și ferice...”. Să ne amintim cine rostea cu evlavie calificativul acesta, în care palpită admirație și recunoștință adâncă. Iar acum încercați a memoriza următoarele rînduri, spuse de același M. Eminescu: „... El deșteaptă-n sînul nostru dorul țării cei străbune.../Vremea lui Ștefan cel Mare, zimbrul sombru și regal.”

V. Alecsandri, după B. P. Hașdeu, este figura cea mai puternică și mai reprezentativă a literaturii moldovenești din secolul al XIX-

lea. Într-adevăr, „Columb al poeziei populare”, „rege al poeziei”, ilustru prozator, „părintele dramaturgiei moldovenești”, bardul de la Mircești poate fi considerat, pe bună dreptate, fondatorul literaturii moderne moldovenești.

Născut la Bacău în familia vornicului V. Alecsandri, și-a petrecut copilăria la Mircești, unde cunoaște viața țăranilor, de la care aude multe basme, balade, ghicitori, proverbe. Crește sub directa supraveghere a părinților, îndeosebi a mamei sale și a doiceii Gahița, o femeie energică din popor. De la Gahița a păstrat, pînă la sfîrșitul vieții, „toate minunile” povestite „în nopțile de iarnă la gura sobei.” Aceste „drăgălașe povestiri, care îmi îngîneau somnul”, mărturisește poetul mai tîrziu, „au contribuit a mă face poet”.

De anii copilăriei se leagă și prietenia cu Vasile Porojan, fiu de țigan, un băiat isteț și talentat, pe care-l evocă mai tîrziu în povestirea „Vasile Porojan”.

Primul învățător al poetului este cărturarul Gherman Vida. A studiat la un pansion francez din Iași, unde învață „un pic de franțuzească, un pic de nemțească, un pic de grecească și ceva georgafie pe deasupra”. Și-a contuniat studiile la Paris, unde învață medicina, dreptul, ingineria.

A călătorit mult, iar impresiile din timpul călătoriilor le reflectă în operele sale. A colaborat la revistele „Dacia literară” și „Propășirea”. Și-a publicat versurile și în gazeta „Bucovina”.

„Cele mai frumoase versuri ale sale l-au găsit pe V. Alecsandri la Mircești, adunat lîngă foc în serile cu viscol și ger... Și dacă e adevărat că structura sufletească ni se datorește mult și locurilor unde am crescut sau unde am petrecut clipe de aleasă înălțare spirituală, apoi V. Alecsandri seamănă, în cele mai frumoase versuri ale sale, cu Mirceștiul său...” (L. Damian)

V. Alecsandri i-a dăruit literaturii naționale o jumătate de veac al unei activități foarte bogate, spre a-i spori tezaurul cu peste 50 de piese, cu volume de poezie populară și originală, cu atîtea pagini de proză captivantă.

POROJAN

Mircești, 1880

Amice,

Am pierdut în zilele trecute un tovarăș de copilărie care purta un nume mai mult de șatră decît de salon, căci se numea Porojan! El a fost unul din robii noștri, țigan lingurar de soiul lui, însă pitar de meserie.

Mărturisesc că m-am simțit cuprins de-o adîncă mîhnire cînd am aflat că el s-a mutat cu șatra pe ceea lume, ca mulți din contemporanii mei, boieri, țărani și țigani, cu care m-am încălzit la soarele Moldovei timp de jumătate de secol și mai bine! Am pierdut în Vasile Porojan pe cel de pe urmă martur al începutului vieții mele, rivalul meu în jocul de arșici și în azvîrlitura de petre pe deasupra bisericei Sfîntului Ilie din Iași, vecină cu casa părintească.

Valurile lumii și treptele sociale ne-au despărțit demult unul de altul; eu înălțîndu-mă pe scară mai pînă în vîrfurile ei, și el rămînînd jos fără a pute pune piciorul nici măcar pe întîia treaptă; însă acum 50 de ani eram amîndoi egali dinaintea soarelui, fiind deopotrivă pîrliți de dînsul, și formam pereche nedespărțită de cum răsărea lumina zilei pînă ce apunea. Poamele din grădină nu apucau niciodată a se coace din cauza noastră, căci amîndoi știam a ne agăța ca veverițele pe vîrfurile cele mai înalte ale copacilor roditori.

Meșteri în arta de a fura merele și perele de pe crengi; îndrăzneți la asaltul stogurilor de fîn, din vîrfurile cărora ne plăcea a ne da de-a rostogolul; neobosiți la „puia-gaia”, la „poarca”, la „țurca” și chiar iscoditori de nouă jocuri, eram mîndri unul de altul! ... Singura deosebire ce exista între noi doi consta într-aceea că pentru fărdelegile noastre copilărești numai Porojan era pedepsit de către jupîneasa din casă, mama Gahița! Cîte bătaie mîncat el, sărmanul,

pe socoteala mea! ... De-abia scăpat din mînile jupînesei cu chica topor și cu obrajii îmbujorați de palme, el alerga la mine și, uitînd usturimea, mă îndemna să ne jucăm în pui. Eu îl mîngîiam, dîndu-i cîteva parale turcești ca să cumpere halviță și simit, două friandize, cum zic francezii, două delicatessen, cum zic nemții, pentru care Porojan era în stare să-și vîndă căciula dacă ar fi avut-o, și eu în stare să-mi dau papucii din picioare.

Ce talent avea el pentru confecționarea arcelor de nuiiele cu săgeți de șindrilă! Cum știa de bine să înalțe zmeii de hîrtie poleită pînă sub nori și să le trimeată ravașe pe șfară! ... Acei zmei, cu cozi lungi, erau fabricați de dascălul bisericii și purtau pe fața lor următoarele cuvinte scrise cu slove chirilice:

„Afurisit să fie cu tot neamul lui și să ardă în jăratecul iadului acel care ar găsi acest zmeu căzut și nu l-ar aduce în ograda Sfîntului Ilie”.

Zmeul sforăind purta acest blestem pe deasupra orașului, fiind pîndit de toți băieții mahalalelor, și cînd i se întîmpla să cadă din văzduh, devenea prada lor; blestemul nu producea nici un efect din cauză că hoții nu știau carte; însă Vasile Porojan pleca îndată ca să-și găsească paguba, sărea peste zaplază, peste garduri, pînă ce da de hoți, începea ceartă cu ei și cîteodată izbutea a se întoarce cu o bucățică din coada zmeului în mînă, iar mai adeseori el venea cu părul vîlvoi și cu cămașa ruptă.

Atunci fața lui se posomora și ochii lui se aprindeau de dorul răzbunării. Cu o iscusință de sălbatic, el își pregătea armele, adică o peatră rotundă legată de capătul unui pac de șfară, și cînd vedea pe deasupra capului înălțîndu-se vreun zmeu străin, deodată azvîrlea peatra în văzduh și o azvîrlea cu atîta măiestrie, încît peatra zbura totdeauna pe deasupra șferii zmeului și cădea iar lîngă el.

– Al nostru-i, cuconașule! ... striga Porojan cu glas triumfător; și, în adevăr, trăgînd șfara lui încîlcită de acea a zmeului, acesta în curînd cădea în mîinile noastre.

Ce bucurie! ... Nici o comoară nu putea plăti acea izbîndă.

Tovarășul meu, pe lîngă aceste dispoziții de știință strategică, mai

poseda și aplicări artistice; el suna din drîmbă cu un talent la care nu am putut ajunge niciodată și pe care-l admiram mai mult decît am admirat mai tîrziu talentul lui Liszt ... știa să imiteze șuierul șerpilor și să-i cheme astfel la el cînd ne rătăceam împreună prin fînațele înflorite din lunca de la Mircești... și toate aceste aptitudini a lui fiind nesocotite, el a fost destinat a deveni pitar.

Într-o bună dimineată Porojan a fost dat pe mîna unui brutar pentru ca să învețe a plămădi pîini, ciurecuri, colaci, cozonaci etc., și eu am fost trimis la pansionul d-lui Victor Cuenim ca să învăț tot ce se învăța pe atunci: un pic de franțuzească, un pic de nemțească, un pic de grecească și ceva istorie, și ceva geografie pe deasupra.

Adio, nepăsare a copilăriei! adio libertate! adio fericire!

Ce-a fi pățit tovarășul meu sub lopata brutarului, nu știu, dar cît pentru mine, îmi aduc aminte că, lipsit de Porojan, îmi părea că eram o ființă fără umbră.

Acea viață nouă de școlar închis în sală de studiu, ghemuit pe un pupîtru și condamnat a învăța pe de rost verbe franceze, germane și grecești; obligația de a ne trezi dimineța în sunetul unui lighean de alamă lovit ca un tam-tam chinezesc de doamna Cuenim; sila la care elevii erau supuși de a mîncă bucate cu care nu erau deprinși; o mie de mici mizerii ce sînt legate de bietul copil ieșit din casa părintească, foamea, frigul, neodihna și examenele zilnice ale profesorilor mă adusesese la o disperare amară... Deși luam parte la jocurile camarazilor mei cînd suna ora de recreație, însă cea mai scumpă petrecere a mea consista întru a mă sui pe capra unei trăsuri vechi și părăsită sub o șură deschisă din toate părțile. De-acolo priveam cu melancolie dealurile Socolei, mișcarea norilor pe întinderea cerului, trecerea cîrdurilor de cocoare prin aer, drumul vestit ea Bordii ce ducea în țara de jos și mai ales orizontul albastru, orizontul necunoscut și plin de o atragere misterioasă ... Dorul de călătorii se deșteptase în mine de cînd într-o noapte, doi școlari, frații Cuciuc, ne povestiseră nenorocirile lui Robinson Crusoe, și de-atunci mintea mea devenise un muzeu de tablouri ce reprezentau

corăbii sfărîmate de stînci, valuri de mare umflate cît munții, cete de sălbatici care frigeau oameni pentru ospățul lor etc.

Mare înrîurire au exercitat asupra imaginației mele de copil înțimplările lui Robinson povestite de frații Cuciuc! Acești elevi aveau o memorie extraordinară și aptitudine la învățătură, două calități care erau de natură a-i duce departe... dacă nu i-ar fi dus în spînzurătoarea de pe Cîmpul Frumoasei, ca paricizi îndemnați la crimă de însăși mama lor...

Un rege alungat din țara lui și-a fi aducînd adeseori aminte de tronul său aurit. Astfel îmi aduc aminte eu de capra trăsuri de sub șopron. În momentele ce stam urcat pe ea, imaginea lui Porojan trecea pe dinaintea ochilor mei țintiți, însă nu neagră și veselă, ci pudruiată cu făină și umilită de această albeață nefirească. După dînsa veneau figurile celorlalți robi, servitori din casa părintească, și anume: Stoica, vizitiul tătîni-meu, care avea mania de a fura tingirile cu bucate din curțile boierești pe unde părintele meu se ducea în vizită și le ascundea în lădița trăsuri, fără a se gîndi că va fi trădat de mirosul bucatelor și de zîngănitul tingirilor urducate pe pavaj. Ana, femeia lui, pe care el cerea să o lese sub cuvînt că i s-a învechit țiganca. Costachi, bucătarul, care nimerea foarte bine sarmalele, ihnelele, ostropăturile etc., dar se încurca în blanmangele, căci le da un miros de sopon... inde, era obligat să le mănînce întregi. Casandra, Maria și Zamfira, trei fete frumoase pe care mama Gahița le luase cu de-a sila din țigănimia de la Mircești, pentru ca să le crească în casă, să le deprindă să coasă la gherghef etc. Casandra, albă ca o fată de boier, se înamorasă de Postolachi, cobzarul de la țară, și dorea să se mărite cu el, însă jupîneasa o căsători fără de voie cu Costachi bucătarul, obligînd pe Postolachi să-i cînte la nuntă! Zamfira, mai norocită, izbuti a fugi cu Didică scripcarul, de la care am adunat mai multe cîntece populare, și a dus o viață nomadă cu iubitul ei pînă a murit, nu se știe cum și unde.

Cît pentru Porojan, el deveni un pitar de frunte sub ciomagul profesorului său și fu ridicat la rangul de ciurecar a casei. Cariera lui fu astfel desemnată pe gura cuptorului cu litere neșterse de cărbune! ...

Domnii țării puteau să se mazilească, datinele puteau să se schimbe în Moldova, fața lumii putea să se prefacă în orice mod; eu, tovarășul lui de odinioară, puteam să devin, din simplu comis ce eram, postelnic mare, ministru, domn chiar! ... Porojan avea să rămîie pitar și numai pitar pînă la sfîrșitul vieții sale!... Stranie nedreptate a soartei!

Din ziua tristă a despărțirii noastre numai duminicile ne mai întâlneau în curte, cînd ne întorceam de la pansioanele noastre, și atunci recîștigam tot timpul pierdut cu studiul... Ambiția noastră era de a chiti și a zburutăi cu petricele late și rotunde pe palamarul bisericei Sfîntul Ilie, cînd el, suit în clopotniță, bătea toaca, executînd variații fantastice cu ciocanul de lemn pe scîndura spînzurată alături cu clopotele. Într-o zi avui satisfacerea de a-l lovi peste mîină tocmai cînd obțineam un admirabil efect de toacă. Auzirăm un răcnet în naltul cerului și pe urmă o grindină de amenințări care cădeau de sus pe capul nostru. Știind însă că distanța ce ne despărțea de palamarul virtuos era mare, i-am răspuns prin o nouă bombardare și am rupt-o de fugă voinicește. Victima noastră se plînsese la dascăl, dascălul la diacon, diaconul la preot, preotul la jupîneasa Gahița. Rezultatul acestor plîngerii succesive a fost că îndată furăm prinși pe-mprejurul bisericii și duși dinaintea maicii mele, care mă dojeni puțin cu blîndețe și apoi mă șterse de sudoare pe obraz... Iar Porojan plăti gloaba pentru amîndoi... Sărmanul! Mult l-a costat onorul de a fi tovarășul de nebunii a cuconășului!

Asemenea o păți și înainte de a fi dați la învățătură.

Pe la 1827 aveam de profesor pe călugărul Gherman, acel care a vîndut lui Gr. Ghica-Vodă manuscriptul lui Șincai. El ședea la noi și afară de mine, avea și alți elevi externi, dintre care și pe M. Kogălniceanu. Acesta venea în toate zilele, îmbrăcat în antereu de cutnie și purtînd un ișlic rotund de piele de miel sură... Vai de nenorocitul ișlic! El devenise o minge în mîinile noastre și ne atrăgea ocări aspre din partea părintelui Gherman, ba uneori chiar și palme. Cum să ne răzbunăm? Vasile Porojan găsi modul de răzbunare! ... Dascălul nostru avea obicei să doarmă după amiază și să horăiască de se răsuna ograda. El atunci se afla într-un somn de letargie din

care nu s-ar fi trezit nici tunul. Profitînd deci de această împrejurare, ne-am apucat de am zugrăvit cu cerneală vișinie sprîncenele, barba și mustățile călugărului. Efectul produs a fost de minune! ... Părintele Gherman nu mai îndrăzni să iasă în lume vre-o două luni de zile pentru ca să scape de glumele oamenilor, iar bietul Porojan făcu pentru prima oară cunoștință cu Sfîntul Neculai din cui.

Sînt dator însă a mărturisi că amicul meu știa să rabde suferințele cu un stoicism antic. Nici nu țipa, nici nu vărsa lacrimi, dar plîngeam eu pentru dînsul.

În sfîrșit sună ora unei despărțiri complete!... În vara anului 1834 d-nul Cuenim dusesese elevii săi pe malul Prutului pentru petrecerea vacanțelor. Eram în gazdă pe la casele țărănești din satul X... și ne găseam la largul nostru: veseli, nebuni, zburdalnici ca rîndunelele. Între sat și rîu se ridica un buchet de copaci rari și pletoși, care devenise arena jucăriilor noastre. Adăpostiți la umbra lor, priveam cazacii de pe celălalt mal, înarmați cu sulii lungi, și cînd ne scăldam strigam la ei: *zdrasti ciolovec*, ca și cînd am fi salutat pe Cesar. Ședeam într-o amiază culcat la tulpina unei răchiți, crezîndu-mă că-s Robinson Crusoe, și așteptînd să apară de după copaci o ceată de sălbatici, cînd zării deodată figura lui Porojan.

– Vasile! ... am strigat cu bucurie... Vasile!...

– Eu, cuconașule, răspuse Porojan. Am adus o scrisoare a boierului lui domnul Cuenim.

– Și te-a trimis pe tine?

– Ba nu; dar m-am luat pe urma slujitorului de la Visterie, care a fost însărcinat cu scrisoarea. Îmi era dor să te mai văd o dată, cuconașule, pîn-a nu te duce la Paris.

– La Paris? eu?

– Așa... am auzit vorbind fetele de sus, că boierul a hotărît să te trimită la carte tocmai în fundul lumii... și am venit să te rog ca să mă iei cu d-ta.

– Lasă pe mine, Vasile... fără de tine nu mă duc, am răspuns cu siguranță.

Însă peste vreo zece zile mi-am luat adio de la maica mea, care

plîngea, de la tatăl meu, care se stăpînea ca să nu plîngă, de la frate, de la soră, de la Gahița, de la servitori și am plecat, lăsînd în urma mea pe bietul Vasile Porojan... Ochii lui se umpluseră cu lacrimi pentru înțîia oară de cînd îl cunoșteam. Am plecat odată cu Alexandru Cuza, cu vărul său, N. Docan, și cu pictorul Negulici, care a murit la Constantinopol în urma evenimentelor de la 1848. Conducătorul și guvernatorul nostru era însuși secretarul vestitului Corai, d-nul Filip Furnaraki.

Cinci ani întregi am stat la Paris, cercînd, după dorința părintelui

meu, să mă pregătesc pentru studiul medicinei, apoi pentru studiul dreptului... Încercare zadarnică, fiind contrară imaginației mele vagabonde și aplicării mele pentru literatură!...

La întoarcerea mea în țară, de la sfîrșitul anului 1839, după o plăcută călătorie prin Italia, am găsit casa părintească completă... Porojan singur lipsea căci fugise a doua zi după plecarea mea la Paris și nu se mai întorsese la stăpîni de frica zgardei cu coarne de fer și mai cu seamă de groaza polițaiului Urzică, prin mîinile căruia era obicei ca să treacă toți ȣiganii leneși, tîlhari sau prea iubitorii de libertate... Nu trecu însă mult timp, și el apărui în curte, căci auzise de întoarcerea mea. Dorul de mine îl făcu să înfrunte asprimea pedepsei ce meritase... dar am avut nespusa mulțămire de a-l scăpa și de a-l reintegra iarăși în postul său de pitar al casei.

După moartea părinților mei, am eliberat pe toți robii noștri voind astfel să recunosc amicia lui Porojan pentru mine. Frumoasă zi a fost aceea cînd, din balconul casei de la Mircești, am declarat ȣiganilor adunați că sînt liberi! Că nu li se vor mai lua copiii pentru a fi crescuți și deprinși ca servitori în casa boierească și că pot să meargă unde le place fără pedică din partea nimănu.

Surprinderea lor s-a manifestat prin o exclamare sălbatică, și bucuria lor prin o mie de sărituri deșănțate, ca oameni mișcați de

tarantelă. Vreo trei bătrâni însă au început a plînge și a-mi zice:

– Stăpîne, stăpîne, ce ți-am greșit ca să ne urgisești astfel, păcătoșii de noi?! ... Ne faci slobozi? ... Cine o să ne poarte de grijă de azi înainte? ... Cine o să ne hrănească, cine să ne îmbrace, cine să ne cunune, cine să ne îngroape? ... Stăpîne, nu te îndura de noi și nu ne depărta de mila măriei-tale!

Vorbe deșarte pentru mulțimea ce intrase în paroxismul beției!... Toți, părăsindu-și bordeiele, plecară a doua zi cu tot avutul lor ca să meargă... Unde? ... Nu o știau nici ei, dar se porniră să afirme dreptul lor de oameni liberi... Laia se opri la cea dintîi crîsmă, pentru ca să celebreze noua lor poziție socială, apoi se opri la a doua crîsmă, pentru ca să cinstească în sănătatea cuconășului, apoi se opri la a treia, pentru ca să boteze cu vin libertatea, apoi la a patra, pentru ca să guste dacă rachiul liber e mai bun decît celălalt etc., și astfel au dus-o întruna pînă ce, bîndu-și și căciulele și apucîndu-se de furturi, au ajuns în închisorile de la Roman, de la Peatra și de la Bacău.

Peste șase luni s-au întors cu toții la Mircești, goi, bolnavi, morți de foame, înghețați de ger, și au căzut în genunchi, cu rugămintea ca să-i primesc iar robi ca în vremurile cele bune, după cum spuneau ei. Această reîntoarcere de bunăvoie la sclavie m-a făcut a cugeta mult asupra modului de a elibera popoarele ce sînt sclave din naștere și m-am convins că pe cît e de neomenos faptul de a lipsi pe un om de libertate, pe atît e de necumpătat faptul de a elibera deodată pe un sclav fără a-l pregăti de fericirea ce-l așteaptă și a-i feri de neajunsurile unei libertăți pripite.

Porojan însă nu împărtăși soarta celorlalți țigani. Devenit liber, el se duse să exerciteze în ținuturi meseria lui de pitar și în sfîrșit se stabili la Peatră. Astfel ne perdurăm din vedere ani îndelungați... Mi se spusese chiar că ar fi murit!...

Într-o zi, pe cînd ședeam la masă în umbra copacilor din grădina de la Mircești, zăresc un străin cu surtuc de nankin și cu picioarele goale... Figura lui nu-mi părea necunoscută... o privesc cu luare-aminte... Ce să văd? ... Porojan! ...Cine poate spune bucuria mea?

... Tovarășul meu de copilărie! trăiește! iată-l! iată-l plângînd și sărutîndu-mi mîinile! ... Nu știam ce să-i dau ca să-i fac mulțămire... Îmi venea să-l poftesc la masă; să-i propun o partidă de arșici.

După cele dintîi momente de uimire, el îmi povesti odiseea lui, un lung șir de mizerii omenеști, apoi se rugă să-l primesc a fi pitar la Mircești, zicînd că voiește să moară unde s-a născut. Am primit cu recunoștință, l-am îmbrăcat din cap pînă-n picioare, i-am hotărît o leafă bună și i-am gătit o odaie deosebită în ogradă. El s-a instalat și după două zile s-a făcut nevăzut împreună cu un cal al vătavului.

De-atunci l-am mai întîlnit o dată la Peatră, slăbănogit, plin de reumatisme, plecat spre pămînt de aspra mînă a bătrîneței și dezgustat de lume. Sărmanul! a părăsit-o în sfîrșit, luînd cu el, partea acea din tabloul social care ne arată familiile boierești înconjurate de servitori țigani, precum erau casele patricianilor romani pline de sclavi aduși din lumea întreagă.

RECEPTAREA ȘI INTERPRETAREA TEXTULUI

Examinați lexicul textului

1. Explicați sensul expresiilor:

✓ *plecat spre pămînt de aspra mînă a bătrîneței* – ... ;

✓ *cariera ... fu desenată pe gura cuptorului cu litere neșterse de cărbune* – ... ;

✓ *a plăti gloaba* – ... ;

✓ *valurile lumii* –

2. Notați în caiete cuvintele și expresiile vechi, pe care astăzi nu le mai folosim, dar le-ați întîlnit în text. Lămuriți cu ce scop sînt utilizate.

Explorați textul

1. Ce reprezintă cele relatate de autor:

a) un vis?

d) o aventură?

b) o pățanie?

e) o călătorie?

c) o pozna?

f) istoria vieții?

Argumentați alegerea.

2. Notați în caiet planul de idei al textului.

3. Povestiți, conform planului alcătuit, desfășurarea acțiunii.

4. Determinați tema și ideea povestirii.

Explorați textul

1. Găsiți în text fragmente prin care să exemplificați modurile de expunere utilizate de autor.

2. Stabiliți tema și ideea povestirii.

3. Determinați modul de expunere în secvențele următoare:

✓ ”Tovarășul meu, pe lângă ... dispozițiile de știință strategică, mai posedă și aplicări artistice; el sună din drîmbă cu un talent pe care nu l-am putut ajunge niciodată și pe care-l admiram..., știa să imiteze șuierul șerpilor și să-i cheme...”

✓ ”... ne găseam în largul nostru: veseli, nebuni, zburdalnici ca rîndunelele. Între sat și rîu se ridica un buchet de copaci rari și pletoși...”

✓ – Vasile! Am strigat eu de bucurie...

– Eu, cuconașule, răspunse Porojan. Am adus o scrisoare a boierului...

4. Precizați momentele de început și de sfârșit ale „aventurilor” lui Porojan.

5. Selectați cuvintele din text și repartizați-le în două grupe, în funcție de ceea ce indică acestea:

<i>spațiul</i>	<i>timpul</i>
Moldova ,	jumătate de secol,
. , ,
. , ,
. , ,

6. Descifrați sensul imaginilor poetice:

răsărea lumina zilei; chică topor; obraji bujorați; se purta sforăind; venea cu părul vîlvoi.

7. Identificați, în text, cîteva comparații. Arătați cum s-au format ele, pe baza căror asemănări.

8. Explicați cum începe povestirea „Porojan”. Formulele introductive sînt specifice:

✓ *plugușorului*?

✓ *colindelor*?

✓ *scrisorii*?

Motivați-vă alegerea.

9. Cui este adresată scrisoarea?

Despre ce relatează autorul prietenului?

Rețineți! **Scrisoarea (epistola)** este o compoziție literară în proză sau în versuri, în care autorul se adresează unui prieten real sau fictiv, căruia îi împărtășește gândurile.

- Operele literare, scrise sub formă de scrisori, care dau posibilitatea unei convorbiri intime cu un adresat, formează așa numita **literatură epistolară** ori **genul epistolar**.
- Textul „Porojan” este o scrisoare literară.

10. Povestiți cum a fost organizată „lumea” internă a operei, cum a fost selectat și sistematizat materialul, în dependență de temă, idee, modul de expunere etc.

11. Povestirea „Porojan” este un model de îmbinare:

a) a narațiunii cu descrierea?

b) a dialogului cu monologul?

c) a narațiunii cu descrierea, a dialogului cu monologul.

Exemplificați-vă alegerea.

Rețineți! **Compoziția** (din latinescul *compositio* – aranjare, compunere) este un element esențial al formei artistice a unei opere, desemnînd organizarea ei internă, îmbinarea părților și a mijloacelor de expresie într-un tot unitar.

- Elementele compoziționale ale operei literare sînt: *subiectul, prologul și epilogul, portretele eroilor, peisajul, descrierile, digresiunile, lirice ș.a.*

12. Reieșind din compoziția povestirii „Porojan” constatăm tema:

- ✓ biografia lui V. Alecsandri?
- ✓ biografia lui Porojan, simbol al epocii lui V. Alecsandri?
- ✓ viața și „activitatea” celor doi copii?

ideea:

- ✓ soarta ȝiganilor robi;
- ✓ dezrobirea ȝiganilor;
- ✓ e neomenos de a-l lipsi pe om de libertate.

Motivați-vă alegerile.

13. Numiți personajele narațiunii. Care dintre acestea este personajul principal și care sînt episodice? Porojan este înzestrat cu trăsături distinse:

✓ harnic;	✓ îndrăzneț;	✓ prieten devotat;
✓ inteligent;	✓ răbdător;	✓ bun la suflet;
✓ iscusit;	✓ cinstit;	✓ cu spirit inventiv.
✓ isteț;	✓ talentat;	

14. Citiți secvențele din text, din care se desprind trăsăturile de caracter și precizați modalitatea de caracterizare utilizată: prin cuvintele naratorului sau ale altor personaje, prin acțiunile proprii sau prin comportament.

15. V. Alecsandri, copilul și maturul, este:

✓ sensibil;	✓ milostiv
✓ visător;	✓
✓ meditativ;	✓

Continuați șirul trăsăturilor.

16. Ce simbolizează

numele Alecsandri:

- măreția?
- bunătatea?
- acel ce apără oamenii?

prenumele Vasile:

- biruitor?
- îndrăzneț?
- conducător, rege?

Cercetați! Descoperiți! Exprimați-vă părerea!

1. Care erau jocurile preferate ale celor doi copii:

✓ ”puia-gaia”? (continuați)

✓ ”poarca”;

2. Ce-și putea cumpăra Porojan cu cele „cîteva parale turcești”, pe care i le da V. Alecsandri?

3. Ce părere aveți despre modul cum V. Alecsandri i-a eliberat din sclavie pe ȣigani de pe moșia sa? Ce trebuia să facă stăpînul scalvilor ca aceștia să se simtă cu adevărat liberi? Demonstrați cu citate din text.

4. Credeți că Porojan a avut o copilărie:

✓fericită?

✓grea?

✓neobișnuită?

✓cu peripeții?

✓plină de jocuri copilărești?

5. Demonstrați că „Porojan” este o scrisoare literară.

6. Pe baza textului și a impresiilor proprii despre personajul principal, arătați că:

a) Porojan este un personaj real;

b) întruchipează caracteristicile unui copil dintr-un anumit mediu.

7. Descrieți portretele fizice ale celor doi prieteni așa cum vi-i imaginați după lectura/analiza textului. Ce v-a plăcut și ce le-ați putea reproșa?

8. Alcătuiți o scrisoare de compătimire lui Vasile Porojan. Vorbiți despre copilăria dumneavoastră și invitați-l în ospete.

Rețineți esențialul

1. „Porojan” este o scrisoare literară în proză, cu caracter memorialistic.

2. Povestirea este scrisă în baza unui bogat și variat material autobiografic.

3. Faptele și întâmplările sînt înlănțuite într-o succesiune logică, fiind prezentate prin diverse moduri de expunere: narațiune, descriere, dialog.

4. Autorul și cititorul se află într-o realție interdependentă: autorul narează întâmplările, își exprimă atitudinea față de ele, iar cititorul le receptează și își formează păreri, atitudini.

Facultativ (N 1-4)

Sînteți un bun prieten?

Răspundeți la întrebările de mai jos și veți afla cît de mult înseamnă pentru dumneavoastră prietenia și cît de bun prieten puteți fi.

1. Un prieten vă roagă să-l ajutați dar sînteți foarte ocupat. Ce veți face?

a) Îi spuneți: „Nu vezi că am treabă?” (0 puncte)

b) Îl ajutați. (6 puncte)

c) Îl rugați să aștepte pînă vă terminați treaba. (3 puncte)

2. Prietenul dumneavoastră are o zi stresantă. Cum veți proceda?

a) Îi îndepliniți toate dorințele. (6 puncte)

b) Nu-i stați în cale. (0 puncte)

c) Încercați să aflați ce l-a supărat. (3 puncte)

3. Rugați deseori prietenul să vă ajute?

a) Da, pentru că de aceea îmi este prieten. (3 puncte)

b) Nu reușesc și fără el. (0 puncte)

c) Doar dacă am neapărat nevoie. (6 puncte)

4. Prietenul dumneavoastră a invitat o persoană pe care nu o puteți suferi. Cum procedați?

a) Nu vă duceți la el. (0 puncte)

b) Vă duceți să jucați rolul unui prieten amabil. (6 puncte)

c) Vă duceți și stați îmbufnat toată seara. (0 puncte)

5. Ce fel de dulciuri cumpărați când vă invitați prietenul în ospetie?

a) Cele preferate de dumneavoastră. (3 puncte)

b) Cele mai bune care există. (6 puncte)

c) Cele mai ieftine. (0 puncte)

6. Sînteți foarte ocupat, dar prietenul vă solicită ajutor la rezolvarea unei probleme la matematică. Cum veți proceda?

a) Lăsați totul baltă și-l ajutați. (6 puncte)

b) Îi dați caietul cu problema rezolvată pentru a o copia. (0 puncte)

c) Îl rugați pe colegul de bancă să-l ajute. (3 puncte)

Texte pentru rubrica "Lectură individuală"

Vasile Alecsandri

O PLIMBARE LA MUNȚI

(fragment)

Demult doream a vedea portretul lui Alexandru vodă Lăpușneanul și, aflînd că se găsea la mănăstirea Pîngărați, mă hotărîi a face o primblare pîn-acolo. Mă pornii deci într-o amiază de la Piatra, întovărășit de doi tineri poeți și de un tînăr judecător, care, avînd norocire de a nu fi cît de puțin poet, se îngriji de viitor și luă cu el doi harbuji groși ca cei de la Bender și o pungă mare plină de tutun. Aceste provizii ne părăură cam deșănțate pentru o primblare de două ceasuri, însă urma ne încredință că, în privirea mulțumirilor trupești, e mult mai priitor de a fi cineva judecător decît amarezul muzelor.

Ne pornirăm pe la asfințitul soarelui, plini de veselie și de sperare, și, grămădiți ca vai de noi! într-o brișcă urmînd obiceiului surorilor sale, ne scutura ca pe niște saci cu nuci; dar ce ne păsa nouă! Lumea întreagă atunci era a noastră! În ceasul acela nimeni dintre noi nu și-ar fi dat locul său nici măcar pe un tron, pentru că, deși zdruncinăturile briștii se înmulțeau.

Convorbirea noastră se putea asemana fără greșală cu un sabaș

jidovesc: toți vorbeam deodată fără a mai aștepta răspuns și toți ne porneam laolaltă la râs ca niște nebuni.

Din vorbă în vorbă, din hohot în hohot și din cîntec în cîntec, ne trezirăm deodată în mijlocul Bistriței.

Cu cît însă înaintam, valurile clocoteau, roțile lunecau pe pietre, caii se speriau, vizitiul îndesa cu țipetele și cu biciul, și Bistrița se suia mereu! Iară noi... noi nici cîntam, nici rîdeam. Știu însă că atunci am fi schimbat cu bucurie locurile noastre pe tronuri.

Iată-ne pe mal dincolo; slavă Domnului! am scăpat; pare că răsufptăm mai lesne. Ne oprim puțin ca să se răsufle și caii.

Ne pornirăm peste un sfert de oră, aruncînd cîte o căutătură posomorîta locului pe unde trecusem, și ajunserăm în curînd la alt vad, mai mic.

Acel al doilea vad l-am trecut cu o nepăsare eroică, fiindcă acum ne deprinseserăm cu primejdiile. Omul se deprinde cu toate lucrurile în lume. Cei mai vestiți eroi au simțit un ce care semăna cu frica la cele întîi bătălii; în urmare, ni se poate ierta neliniștirea care ne-a cuprins la cea întîi luptă a noastră cu o apă atît de înșelătoare ca Bistrița, mai ales că acea mică tulburare nu ne-a oprit nicidecum de a admira mai tîrziu frumosul și mărețul apus al soarelui. Din toate părțile tot înălțimi, și înălțimi adevărate, care te fac și mai mic decît ești și la care trebuie să te uiți cu capul gol, pentru că-ți cade căciula de la sineși. Cum să nu se mire cineva! Cum să nu i se aprindă închipuirea!

Noi, în ciuda celor ce se fac că nimic în lume nu poate fi destul de frumos pentru ei, noi, zic, am găsit o mare mulțumire la privirea acelor locuri mărețe și negreșit am strigat: mari sînt minunile tale, Doamne! Acum amurgise mai de tot, caii obosiseră, și noi începuserăm a simți oarecare dureri prin șolduri, cînd sosirăm la Pîngărați.

Preacuviosul egumen al acestei vechi mănăstiri, om verde de trup și de suflet, ne primi cu o bucurie și cu o bunătate ce îi cîștigă îndată dragostea și respectul nostru. De-abia ne așezaserăm în casă pe un pat lung, și îndată ni se înfățișă un frate purtînd o tablă încărcată de chisele cu dulceturi și de pahare cu apă rece.

După ce sfinșirăm cu toată pompa cuvenită ceremonia numitei treimi, ne aduserăm aminte de țelul primblării noastre și îndată am rugat pe sf.-sa egumenul să ne arate portretul lui Alexandru vodă Lăpușneanul.

– Acea icoană, ne răspunse sf. sa, a fost luată de-aici și dusă la mănăstirea Slatina, ce este zidită tot de acel domn.

Cuvintele aceste îmi pricinuiră o tulburare întocmai ca și când mi-ar fi picat pe cap vreun fes din cele patru care împodobesc turnurile Mitropoliei! Vruî să vorbesc, în zadar!... glasul mi se tăia. După atâtea osteneli și primejdii, să-mi văd deodată toată dorința nimicită! Nu, nu-mi rămînea altă de făcut decît să... ies în cerdac, ca să mă răcoresc.

Tovarășii mei veniră după mine în cerdac; visul ce mă îngîna se șterse și ne duserăm cu toții să vizităm chiliile călugărilor.

Ne îndreptarăm prin întuneric spre o fereastră de-abia luminată ce se zărea în șirul chiliilor de lemn.

Călugărul ce ședea în acea chilie era un om ca de șaizeci de ani, cu barba albă și lungă pînă la brîu; el ținea într-o mînă o psaltirie veche și afumată, și în cealaltă, o pereche de metanii de lînă neagră. Fața lui brăzduită de vreme și de patimi vedea în el un suflet ce a fost tulburat de dureri.

Un pat de scînduri acoperit cu o cergă roasă, un scaun cu trei picioare și o masă pe care se vedea o cruce săpată de lemn, două prescuri și un ceaslov alcătuiau tot mobilierul acelei chilii.

Însă lucrul cel mai curios de însemnat în acel simplu lăcaș era un pistol vechi și ruginit ce sta spînzurat la perete deasupra patului. Îl luai în mînă, mă uitai la el cu mirare și nu mă putui opri de a rîde, întrebînd pe călugăr dacă ținea acea armă pentru tîlhari? Călugărul se posomorî și îmi răspunse cu glasul schimbat:

– Ba nu, fiule, nu-l țin pentru tîlhari, pentru că tîlharii n-au ce căuta la mine; dar îl păstrez ca un lucru ce a pricinuit toată nenorocirea vieții mele!

Auzind aceste cuvinte, ne-am apropiat toți de călugăr. El își lăsase

capul pe piept, și două lacrimi îi curgeau pe obraz. L-am rugat să ne talmăcească vorbele lui, și el, după o scurtă tăcere, își scutură capul ca să alunge ideile triste și zise:

– Acum or fi mai douăzeci și doi de ani, pe vremea cînd au intrat turcii în Moldova ca să dea goană volintirilor, eu eram vînător de munte și pot zice fără fală că în tot ocolul Bistriței nu se găsea alt moldovean mai verde și alt chitaș mai sigur decît mine.

Toți care mă cunoșteau nu mă chemau altfel decît Păunașul codrilor, Voinicul voinicilor. Atunci să mă fi văzut cînd dam de urma unui cerb, sau a unui urs, cum săream din stîncă în stîncă, pe la guri de prăpăstii adînci; cum intram singur fără frică în vizunia fiarelor sălbatice. La 1821 eu mă însurasem și trăiam mulțumit de soarta mea. Nevasta-mi era cea mai frumoasă femeie de la munte; parcă o văd încă, după atîta amari de ani, cu părul ei negru ca pana corbului și lung pîn' la călcîie, cu ochii săi muri și veseli, cu fața ei albă, cu trupul său nalt și mlădios. Dumnezeu s-o ierte, căci bune zile am petrecut cît am trăit cu dînsa.

Călugărul, zicînd acestea, ținti ochii în jos și stătu puțin afundat în gînduri; tot trupul lui părea împietrit; numai buzele i se mișcau, și,

Rîul Bistriței

din vreme în vreme, pronunța cu un glas slab: „bune zile, bune zile”. În sfârșit, el se trezi și sări deodată pe picioare, tulburat, aprins.

– Într-o zi, răcni călugărul, iată că mă întorc acasă de la vînat și găsesc casa pustie; caut, strig nevasta... nimeni; ies afară, mă duc la vecini să întreb; casele lor, ca și a mea, erau părăsite.

Alerg ca un nebun în toate părțile, chiui prin munte... muntele singur îmi răspunde. Atunci, inima m-a povățuit, mă arunc turbat pe urmele cailor, ajung într-o dumbravă pe malul Bistriței, și deodată aud răcnetele nevastei mele. Într-o clipă, fără a ști ce fac, slobod pușca și văd păgînul zvîrcolindu-se în sînge. Ceilalți trei tovarăși ai lui sar la iartagane. Pe care-l ajungeam, era mort! Priveam la ei cu o mulțumire crudă, rîdeam ca un nebun și strigam în gura mare: am ucis păgîni!... dar mă înșelam; toți nu muriseră; unul din ei era numai amețit.

Trei zile după acea întâmplare, mă găseam cu nevasta în căsuța mea. Afară era un întuneric de nu-ți puteai zări mîna. Deodată, auzii în depărtare urletul unui lup și nechezarea speriată a unui cal. Două ceasuri am alergat pe cîmpi după glasul lupului, cu dorință de a-l găsi; dar cu cît mergeam spre dînsul el se depărta; în sfârșit, negăsindu-l, m-am întors spre casă. Ușa era deschisă, și înăuntru se auzea un vaiet slab ca de om care moare. Intru și văd pe biata nevastă lungită jos la pămînt, plină de sînge și dîndu-și duhul.

De ce nu ai șezut cu mine, Gheorghe? Îmi zicea sărmana, că poate acum eu n-aș muri. Cum te-ai dus, peste puțin a intrat aici unul din acei patru turci pe care i-ai ucis, cînd m-ai scăpat, s-a uitat la mine cu ochi de fiară și fără milă a tras cu pistolul în mine. Ah!

Gheorghe, de ce nu m-ai ascultat? Acum vezi că-mi dau sufletul.

Călugărul plîngea și se bocea ca un copil.

– Lîngă trupul Elenuței am găsit pistolul acesta; el a răpit viața nevastei mele, el mi-a răpit și norocirea mea! Iată de ce îl păstrez, iar nu pentru tîlhari!

Sfîrșind, bătrînul ieși iute din chilie; pasurile lui se auziră sunînd pe lespezile din ogradă și se pierdură în depărtare. Am aflat a doua zi că el a petrecut noaptea rătăcind ca o năluca pe malurile Bistriței.

Ne întoarserăm mîhniți și pe gînduri la arhondaric, unde ne aștepta o masă vrednică.

– Destul, destul! strigarăm cu toții și lumînarea se stinse în ciuda judecătorului.

De-abia puseserăm capetele pe perne, de-abia începuse somnul a ne fura și iată că unul din noi se scoală iute, strigă cît poate să ne trezim, aleargă prin cameră, aprinde lumînările, face în sfîrșit o zvoană atît de mare, încît cu toții sărim din paturi, socotind că s-a aprins mănăstirea sau că ne calcă tîlharii.

– Ce este? îl întrebăm.

El însă cu o față liniștită ne poștește foarte serios să ne aprindem ciubucele și să ne așezăm grecește pe divan și ne zice:

– Boieri dumneavoastră, trebuie să vă mărturisesc că orice întreprindere neîmplinită din partea unui om mi s-a părut cea mai vie dovadă de slăbiciunea caracterului său și prin urmare noi patru, care ne-am pus viața în primejdie, ca să vedem portretul domnului Alexandru Lăpușneanul, sîntem amenințați de a fi cuprinși în categoria mai sus pomenitului, adică a omului fără caracter, de vreme ce proiectul nostru a rămas baltă. Eu vă propun să ne hotărîm a merge la Ceahlău, spre a ne agăța pe vîrful lui. Acolo, fiecare va fi liber a improviza fel de fel de ode, elegii. Cine din d-voastră primește propunerea mea să ridice mîna.

Opt mîini deodată s-au ridicat în aer, și o salvă de bateri în palme au adevărit primirea noastră. După aceasta toți ne-am dus la culcat și pîn-a doua zi ne-am îngînat cu o mulțime de visuri ciudate. Lucru de însemnat. Toți am visat apa Bistriței!

Cînd se revărsau zorile, noi ne și luaserăm ziua bună de la sf.s.a egumenul.

Trebuie să mărturisesc că negura ce acoperea muntele ca un vâl vînat ne oprea ca să vedem cu ochii primejdia acelui drum. Cu cît lumina se ivea pe cer, aburii de prin fundul văilor se ridică în văzduh și da lucrurilor o privire fantastică.

Demult mergeam, iar vîrful Grohotișului nici că se mai zărea.

– Măi fraților, zise unul din noi, cine din voi are arme cu el?

- Eu, răspunse altul; am un pistol mic.
- Și ce-ai face cu pistolul dacă ne-ar ieși un urs înainte?
- Auzi întrebare! Aș trage în el.

Cel dintâi clătină din cap, zicînd:

– Să dea Dumnezeu! dar pare că n-aș crede. Mulți voinici se arată după bătălie, dar și mai mulți se arată înainte.

Iată că se vedea tocmai vârful Grohotișului. Ne-am pus jos să ne odihnim, și în vreme de jumătate de ceas am stat față la una din cele mai frumoase priveliști. Razele soarelui începeau a răzbate printre copacii de pe creștetul munților și dau negurii ce-i cuprindea o vopseală roșietică; iar în fundul văilor, unde pîcla era încă deasă, abia se zărea, ca printr-un vis, apa Bistriței, ce părea ca o dungă albă. Nu voi uita niciodată impresia despre acea minunată priveliște!

Admirarea noastră negăsind cuvinte ca să se tălmăcească, s-au răsuflat prin vro două duzine de a! și de o!, care s-au ridicat spre ceruri ca niște imne de laudă.

Multe soiuri de peisaje am văzut prin deosebite țări, dar rareori am întîlnit acea frumusețe măreață și sălbatică, prin care se deosebesc munții Moldovei. Acolo pămîntul, codrii, stîncile, pîraiele sînt încă în starea primitivă a naturii și nicăieri nu se vede mîna omului cu prefacerile ei uricioase și prozaice. La munte omul este mai simplu, viața lui este mai liniștită, năravurile sînt mai nevinovate. Multe mici întîmplări am avut pîn-a nu ajunge la Ceahlău. Voi trece dar sub tăcere întîlnirea noastră cu o tînără frumoasă moldoveancă, ce se suia călare la munte și care, auzindu-ne cîntînd un cîntec vechi:

Ia-mă, leliță, călare,
 Că nu mai pot de picioare,
 Și nu pot merge pe jos
 Că mi-i drumul zgrunțuros...
 ne răspunse rîzînd și totodată cîntînd:
 Eu, puiule, te-oi lua
 Cînd a face plopul pere
 Și răchita micșunele.

În vreme de jumătate de ceas voiajul a fost destul de vesel, mai ales că Ceahlăul ni se arăta în toată mărirea lui, ca un uriaș ce și-ar fi întins capul pe deasupra munților ca să privească apusul soarelui. Unul din noi, privind Ceahlăul în minutul acela, îl asemănă cu un urs negru, purtînd pe cap un coif de aur.

Ajungînd însă acolo, soarta ne dase cea de pe urmă și mai grozavă lovitură. Egumenul se dusesse la târg, luînd și cheile de la cămară!

Am rămas trăsniți pe loc cînd am aflat această veste înfricoșată; și unul din noi s-a culcat cu fața în sus, zicînd că a și murit. Dacă ceream ceva, călugării ne răspundeau:

– N-avem nimic, fiilor; noi sîntem niște sărmani ce ne ținem numai cu Domnul.

– N-aveți măcar o picătură de vin?

– Nu, fiilor, nici vin, nici mîngîiere! Prin mîngîiere călugării înțeleg rachiul.

– Și cu ce vă hrăniți, părinte?

– Cu Domnul.

Îmi venea să-i strîng de gît în numele Domnului. Am stat puțin să mai prindem la putere și, vizitînd din fugă mănăstirea, ne-am pornit înapoi spre Hangu, întovărășiți de un călugăr ce-l luasem să ne arate drumul și care ducea în mînă un fanar aprins. Tovarășii mei, fiind mai buni de picior decît mine, mergeau pe jos înainte, cîntînd Marseillaise: *Allons enfants de la patrie*, iar eu îi urmăream de departe pe un cal fără șă, ce găsisem la poarta schitului și care, nesuferind frîul, căci era sălbatic și iubitor de libertate, se lăsa să-l cîrmuiesc de o funie sadea, ce-i legasem de gît mai mult spre podoaba lui.

Nu voi uita cît voi trăi acea primblare fantastică prin întunericul codrului.

Freamătul frunzelor avea un sunet misterios, care da fiori și mă făcea să-mi închipui că auzeam șoapte jalnice din altă lume.

Mai cu seamă cînd țipa în depărtare vro bufniță speriată, atunci simțirile mi se exaltau atît de mult, că mă credeam alungat de duhuri adevărate.

Cum mergeam cu toții pe lângă călugăr, ascultînd cu luare aminte o istorie de hoți ce ne povestea, deodată zărirăm înaintea noastră un foc mic, care se legăna-n văzduh cu o mișcare regulată ca o limbă de clopot. Am întrebat pe călugăr ce putea să fie, dar pîn-a nu apuca el a ne răspunde, ne trezirăm față-n față cu un moldovean ce ținea un lemn aprins în mînă și pe care-l clătina neconținut dinaintea lui, pentru ca să cunoască drumul.

– De unde vii, Gheorghe? îl întrebă călugărul.

– De la hora din sat, părinte; am cîntat din cimpoi pîn' ce-a înnoptat bine; și acum mă duc la stîna în deal.

Auzind vorbă de cimpoi și de horă, m-am apropiat de cioban și l-am îndemnat să ne cînte o doină; îndată el și-a scos cimpoiul din desag, l-a umflat, l-a pregătit și, rezemîndu-se de un brad, a început a suna cîntecul cel mai frumos, cel mai jalnic, cel mai cu suflet ce am auzit eu pe lume: doina de la munte, acea melodie curat moldovenească, în care toată inima omului se tălmăcește prin suspinuri puternice și prin note dulci și duioase. Eu, de cîte ori aud doina, îmi pare că aud Moldova plîngînd după gloria sa cea veche.

Nu am trebuință să mai descriu mulțumirea ce ne-a pricinuit acest concert original la miezul nopții, în mijlocul unui codru.

Puțin mai tîrziu ne găseam împrejurul unei mese mult dorite, în schitul Hangului, mîncînd întocmai ca lupii și binecuvîntînd ospățul creștinesc al maicei M. A doua zi de dimineață eram pe drum întorcîndu-ne la Piatra, fiindcă judecătorul ce era cu noi trebuia să se afle numaidecît seara pe scaunul judecătoriei, pentru ca să hotărască soarta unui împricinat. Ne întoarserăm deci la Piatra în brișca numitului Temiso-fiu, precum ar zice oarecine, trudiți ca vai de noi și făcînd o mie de meditații triste asupra deșertăciunii omenești și asupra soartelor rele, care se amestecă în planurile oamenilor, le încurcă, le împiedică și le prefac după capriciile lor.

Noi ne-am pornit de la Piatra ca să vedem portretul domnului

Alexandru Lăpușneanul; ne-am pornit de la Pîngărați cu gînd să ne suim pe Ceahlău, și nici un proiect, nici celălalt nu l-am putut împlini. Așa sînt mai toate proiectele omenești, mai ales acele ce se ating de voiajuri. Le faci iarna, și cum răsare soarele de primăvară se topesc ca omătul.

Vasile Alecsandri

CONCERTUL ÎN LUNCĂ

În poiana tăinuită, unde zbor luciri de lună,
Floarea oaspeților luncii cu grăbire se adună,
Ca s-asculte-o cîntăreață revenită-n primăvară
Din străinătatea neagră, unde-i viața mult amară.

Roi de flăcări ușurele, lucioli scînteitoare
Trec în aer, stau lipite, de luminărele-n floare
Răspîndind prin crengi, prin tufe o văpaie albăstrie
Ce mărește-n mezul nopții dalba luncii feerie.

Iată, vin pe rînd, pereche, și pătrund cole-n poiană
Bujorelul vioi, rumen, cu năltuța odoleană,
Frățiori și romănițe care se ațin la drumuri,
Clopotei și mazărele, îmbătate de parfumuri.

Iată frageda sulcină, stelișoare, blînde nalbe,
Urmărind pe busuiocul iubitor de sînuri albe.
Dediței și garofițe, pîrguite-n foc de soare,
Toporași ce se închină gingașelor lăcrimioare.

Vine cimbrul de la cîmpuri cu fetica de la vie,
Nufărul din baltă vine întristat, fără soție,
Și cît el apare galben, oacheșele viorele
Se retrag de el departe, rîzînd vesel între ele.

În poiană mai vin încă elegante floricele,
Unele-n condurii doamnei și-n rochiți de rîndunele,
Altele purtînd în frunte, înșirate pe o rază,
Picături de rouă dulce care-n umbră scînteiază.

Ele merg, s-adună-n grupe, se feresc de buruiene
Și privesc sosind prin aer zburători cu mîndre pene,

Dumbrăvenci, ganguri de aur ce au cuiburi de matasă,
Ciocîrliei, oaspeți de soare, rîndunele, oaspeți de casă.

Mierle vii şuierătoare, cucul plin de îngîmfare,
Gaița ce imitează orice sunete bizare,
Stigleți, presuri, macalendri ce prin tufe se alungă
Și duioase turturele cu dor lung, cu jale lungă.

Iată, vin și gîndăceii în hlamide smălțuite;
Iată grieri, iată fluturi cu-aripioare pudruite,
Și culbeci care fac coarne purtîndu-și casa-n spinare...
La ivirea lor poiana clocotește-n hohot mare.

Iată-n urmă și albine aducînd în gură miere...
Zburătorii gustă-n grabă dulcele rod cu plăcere,
Apoi sorb limpidea rouă din a florilor potire,
Șoptind florilor în taină blînde șoaapte de iubire.

Dar, tăcere!.. Sus pe-un frasin un lin freamăt se aude!...
Toți rămîn în așteptare. Cîntăreața-ncet prelude.
Vîntul tace, frunza deasă stă în aer neclintită...
Sub o pînză de lumină lunca pare adormită.

În a nopții liniștire o divină melodie
Ca suflarea unui geniu pîntre frunze-alin adie,
Și tot crește mai sonoră, mai plăcută, mai frumoasă,
Pîn' ce umple-ntreaga luncă de-o vibra-re-armonioasă.

Gînditoare și tăcută luna-n cale-i se oprește,
Sufletul cu voluptate în extaz adînc plutește,
Și se pare că s-aude prin a raiului cîntare
Pe-ale îngerilor harpe lunecînd mărgăritare.

E privighetoarea dulce care spune cu uimire
Tainele inimii sale, visul ei de fericire...
Lumea-ntreagă stă pătrunsă de-al ei cîntic fără nume...
Macul singur, roș la față, doarme, dus pe ceea lume!

MIHAI EMINESCU

(1850-1889)

Opera:

- *La mormîntul lui Aron Pumnul*
- *De-aș avea*
- *Speranța*
- *Somnoroase păsărele*
- *La mijloc de codru...*
- *Miron și frumoasa fără corp*
- *Crăiasa din povești*

„În mine bate inima lumii/Și tot ce simte și eu simțesc”, ni se destăinuie M. Eminescu. Am putea deschide fiecă zi din zbuciumata-i biografie și am descoperi-o neprețuită pentru memoria vie a literaturii. De aceea nu e ușor a alege pe care s-o privești în spațiul luminat al câtorva pagini, spre a evoca drumurile sale din viață în istorie!

Ca pe un meleag cunoscut în anii copilăriei, acolo unde au rămas

Ipoteștii, părinții Raluca și Gheorghe Eminovici, codrii și apele din marginea satului... La opt ani – plecarea de acasă la școlile din Cernăuți, cu bagajul vârstei de nepăsare de năzbîtii și de dor copilăresc. Apoi deschiderea cronicilor bătrîne și a numeroaselor cărți, care i-au sugerat chinuitoarea taină a visului și a gândului scris...

Urmează despărțirea de Cernăuți, care înseamnă și despărțirea de copilărie. Băiețandrul de 14 ani, legat de o trupă de teatru, înconjoară țara mai mult flămînd și gol. Avea imperioasa nevoie de a cunoaște, setea de a se contopi cu viața dorită, de a pătrunde la izvoarele istoriei, ale tradițiilor populare. Pentru asta a împlinit toate muncile negre: a fost suflor, copist, curier, hamal, grăjdar. Călătorind apoi de unul singur, străbătînd provinciile de jos, vreme nemăsurată culege graiul creației folclorice... Cu minuțiozitate de cercetător descoperea spiritul oamenilor, înscria varietatea expresiilor, sorbea neîntrecuta măreție a munților și a codrilor...

Eminescu trece azi pe drumul tot mai larg deschis înspre inimile popoarelor. Pătrunde în casele oamenilor muncitori, în școlile și bibliotecile vizitate de el; aduce opera sa transformatoare, dîndu-le-o tuturor carte de căpătîi...

Eminescu nu mai e un poet care poate fi citit sau nu. E ca un factor intrat în concepția populară, simbolizînd poezia și gândul înaripat, cum sînt, de-o pildă, noțiunile personificate de cinste, dragoste, tinerețe, prietenie. E Luceafărul poeziei noastre. Nu mai poate fi despărțit de idealul nostru de frumusețe.

(După *Andrei Lupan*)

CĂLIN

(file din poveste)

VIII

De treci codri de aramă, de departe vezi albind
Ș-auzi mîndra glăsuire a pădurii de argint.
Acolo, lîngă izvoară, iarba pare de omăt,
Flori albastre tremur ude în văzduhul tămîiet;

Pare că și trunchii vecinici poartă suflute sub coajă,
Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă.
Iar prin mîndrul întuneric al pădurii de argint
Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind;
Ele trec cu harnici unde și suspină-n flori molatic,
Cînd coboară-n ropot dulce din tăpșanul prăvălatic,
Ele sar în bulgări fluizi peste prundul din răstoace,
În cuiabar rotind de ape, peste care luna zace.
Mii de fluturi mici albaștri, mii de roiuri de albine
Curg în rîuri sclipitoare peste flori de miere pline,
Umplu aerul văratice de mireasmă și răcoare
A popoarelor de muște sărbători murmuitoare.
Lîngă lacul care-n tremur somnoros și lin se bate,
Vezi o măsă mare-ntinsă cu făclii prealuminate,
Căci din patru părți a lumii împărați și-mpărătese
Au venit ca să serbeze nunta gîngașei mirese;
Feți-Frumoși cu păr de aur, zmei cu solzii de oțele,
Cititorii cei de zodii și șagalnicul Pepele.
Iată craiul, socru-mare, rezemat în jîlt cu spată,
El pe capu-i poartă mitră și-i cu barba pieptănată;
Teapăn, drept, cu schiptru-n mînă, șede-n perine de puf
Și cu crengi îl apăr pagii de muscuțe și zăduf...

Acum iată că din codru și Călin mirele iese,
Care ține-n a lui mână, mîna gingașei mirese.
Îi foșnea uscat pe frunze poala lung-a albei rochii,
Fața-i roșie ca mărul, de noroc i-s umezi ochii;
La pămînt mai că ajunge al ei păr de aur moale,
Care-i cade peste brațe, peste umerele goale.
Astfel vine mlădiaoasă, trupul ei frumos îl poartă,
Flori albastre are-n păru-i și o stea în frunte poartă.
Socrul roagă-n capul mesei să poftască să se pună
Nunul mare mîndrul soare și pe nună mîndra lună.
Și s-așează toți la masă, cum li-s anii, cum li-i rangul,
Lin vioarele răsună, iară cobza ține hangul.
Dar ce zgomot se aude? Bîzîit ca de albine?
Toți se uită cu mirare și nu știu de unde vine,
Pînă văd păinjenișul între tufe ca un pod,
Peste care trece-n zgomot o mulțime de norod.
Trec furnici ducînd în gură de făină marii saci,
Ca să coacă pentru nuntă și plăcinte și colaci;
Și albinele-aduc miere, aduc colb mărunt de aur,
Ca cercei din el să facă cariul, care-i meșter faur.
Iată vine nunta-ntreagă – vornicel e-un grierel,
Îi sar purici înainte cu potcoave de oțel;

În veșmînt de catifele, un bondar rotund în pîntec
 Somnoros pe nas ca popii glăsuiește-ncet un cîntec;
 O cojiță de alună trag locuste, podu-l scutur,
 Cu musteața răsucită șede-n ea un mire flutur;
 Fluturi mulți, de multe neamuri, vin în urma lui un lanț,
 Toți cu inime ușoare, toți șăgalnici și berbanți.
 Vin țințarii lăutarii, gîndăceii, cărăbușii,
 Iar mireasa viorica i-aștepta-ndărătul ușii.
 Și pe masa-mpăratească sare-un greier, crainic sprinten,
 Ridicat în două labe, s-a-nchinat bățînd din pînten;
 El tușește, își încheie haina plină de șireturi:
 – “Să iertați, boieri, ca nunta s-o pornim și noi alături”.

RECEPTAREA ȘI INTERPRETAREA TEXTULUI

Examinați lexicul textului

1. Aflați sinonimele cuvintelor evidențiate:

trunchii *vecinici* – trunchi *eterni*;

harnici unde – ;

cobza *ține hangul* – ;

aduc *colb* mărunț – ;

2. Indicați formele literare actuale ale următoarelor cuvinte:

șede – *șade*;

(a) *licuri* – ;

locustă – ;

țapăn – ;

perine – ;

împlu – ;

izvoară – ;

Explorați textul

1. Împărțiți fragmentul în trei secvențe. Delimitați-le în funcție de tema fiecăreia:

- descrierea naturii;
 - nunta . . . (a cui?);
 - nunta . . . (a cui?);
- (Completați spațiul punctat).

2. Precizați tipul rimei din poemul *Călin* (file din poveste).

3. Notați silabele accentuate și pe cele neaccentuate din versurile de mai jos și determinați piciorul metric.

*Lîngă locul care-n tremur somnoros și lin se bate,
Vezi o masă mare-ntinsă cu făclii prea luminate ...*

4. Puteți găsi în text indicii de timp și spațiu? Explicați.

5. Sensul expresiei *cuibar rotund de ape* este acela de „vîrtej de apă”. Pe baza căror asemănări este realizată apropierea dintre vîrtejul de apă și cubar:

- ideea de adîncime?
- forma rotundă?
- altă variantă.

6. Identificați figura de stil din următoarele exemple:

- zăpada era ca un lan de diamante;
- luna este ca un far de lumină.

7. Identificați în comparațiile analizate:

- cuvîntul (obiectul comparat);
- cuvîntul – imagine (obiectul cu care se compară).

Amintiți-vă! **Piciorul metric** este unitatea de ritm, alcătuită dintr-un grup de două, trei sau patru silabe accentuate sau neaccentuate, care se repetă regulat într-un vers.

- Picioare metrice bisilabice sînt **troheul** și **iambul**.

- Deosebirea dintre ele este că *troheul* are prima silabă accentuată, în vreme ce *iambul* are a doua silabă accentuată.

- Identificați figura de stil din fragmentul „Călin”.

8. Determinați sensul propriu sau figurat al atributelor din exemplele: *codri de aramă; gard de lemn; pădure de argint; gură de aur; pahar de sticlă; iarbă de omăt*.

Rețineți!

Metafora este figura de stil (un trop) care zugrăvește realitatea cu ajutorul cuvîntului folosit cu sens figurat pe baza unei asemănări ori a unui contrast dintre obiecte și fenomene.

- Metafora rezultă dintr-o comparație subînțeleasă.
- În metaforă cuvîntul-obiect de comparat se substituie cu un cuvînt-imagie.

9. Arătați ce fel de epitete sînt următoarele substantive: *văzduh tămîiet; harnici unde; trunchi vecinici; pădure de argint*. Precizați dacă aceste expresii sînt folosite cu sens figurat. Ne fac ele să ne imaginăm aspectele pe care le denumesc ca și cum ar exista cu adevărat?

10. Alăturați cîte un epitet metaforic următoarelor substantive: *lună, rîu, băiat, fată*. Realizați cîte o metaforă pentru substantivele: *om, bătrînețe, tinerețe*.

11. Explicați îmbinarea *mîndra glăsuire*, comentînd comparația subînțeleasă care a stat la bază:

- a) foșnetul pădurii seamănă cu un cîntec impresionant;
- b) în bătaia vîntului, frunzele copacilor emană sunete melodioase;
- c) altă variantă.

Rețineți!

Epitetul metaforic se obține cînd un atribut determină un substantiv cu care în limbajul comun nu ar putea intra în relație. (iarba nu poate fi de omăt). În acest caz, atributul își schimbă sensul propriu, căpătînd un sens figurat. Epitetul metaforic implică și el o comparație subînțeleasă: *păr de aur* = păr ca de aur.

12. Precizați tipul rimei în primele zece versuri. Imaginați-vă cum ați picta într-un tablou peisajul descris:

- a) în culori vii;
 - b) în culori pastel;
 - c) cu o luminozitate deosebită;
 - d) cu umbre întunecate.
- Alegeți una dintre variantele propuse.

Amintiți-vă! Rima este de mai multe feluri:

- împerecheată;
- încrucișată;
- îmbrățișată;
- monorimă ș. a.

13. Completați tabelul pornind de la exemplele date:

<i>Exemple</i>	<i>Figuri de stil</i>	<i>Sugestii</i>
<i>codri de aramă</i>	epitet	cadru ireal, de basm
<i>mîndră glăsuire</i>	metaforă	foșnetul pădurii seamănă cu un cântec impresionat
<i>Izvoare zbuciumate</i>	epitet	mișcarea rapidă, năvalnică a undelor
<i>Văzduhul tămîiet</i>	epitet	codrul pare a oficia slujba religioasă a căsătoriei celor doi tineri

Cercetați! Descoperiți! Exprimați-vă părerea!

1. Cine sînt participanții la nuntă și prin ce figuri de stil sînt individualizați? Comentați rolurile pe care le au aceste personaje în pregătirea și desfășurarea ceremoniei de nuntă (cine sînt bucătărese, cine este vornicel, preot, lăutar...)

2. Comentați portretul „gingașei mirese”, precizînd și figurile de stil folosite. Prin ce figuri de stil primesc insectele și florile un statut

social (prin profesie) specific uman?

3. Cum vi-l imaginați pe Călin? Încercați să-i desenați portretul.

4. Poemul este compus din opt părți. Citiți-l integral și aflați ce moment din viața lui Călin prezintă desenul lui I. Vieru. Identificați elementele fantastice, specifice basmului, prezente în această secvență a textului.

5. Cine avea „fața roșie ca mărul”? Cum credeți, ce simbolizează luna în poem:

a) viața frumoasă?

b) moartea?

c) ploaia?

Argumentați-vă alegerea.

6. Se consideră că soarele reprezintă forța viată a Universului? Așa este, dacă vă referiți la fragmentul citit și analizat?

7. Descrieți ziua în care a avut loc nunta celor doi tineri: Călin și fiica de împărat. Prin ce se aseamănă și prin ce se deosebește nunta din „Călin (file din poveste)” față de alte nunți din basmele citite de sine stătător?

Rețineți esențialul

1. Basmele în proză ale lui M. Eminescu (*Frumoasa lumii, Finul lui Dumnezeu*) și cele în versuri (*Călin Nebunul, Călin (file din poveste)*, „*Fata-n grădina de aur* ș.a”) au ca sursă de inspirație folclorul.

2. Poemul își are punctul de plecare într-un basm popular, *Călin Nebunul*. M. Eminescu a povestit, inițial, acest basm în proză, apoi l-a versificat.

Facultativ (N 3)

Demonstrați tipul descrierii în fragmentul din poemul *Călin (file din poveste)*: este o descriere obiectivă sau subiectivă?

FĂT-FRUMOS DIN TEI

– Blanca, află că din leagăn
Domnul este al tău mire,
Căci născută ești, copilă,
Din nevrednică iubire.

Mîini în schit la sfînta Ana
Vei găsi la cel din stele
Mîngîierea vieții tale,
Mîntuirea feței mele.

– Nu voi, tată, să usuce
Al meu suflet tînăr, vesel:
Eu iubesc vînatul, jocul;
Traiul lumii alții lese-l.

Nu voi părul să mi-l taie,
Ce-mi ajunge la călcîie,
Să orbesc citind pe carte
În fum vînat de tămîie.

– Știu mai bine ce-ți priește,
Las’ de-a lumii orice gînd,
Mîini în zori de zi pleca-vom
Către schitul vechi și sfînt.

Ea aude – plînge. Parcă
Îi venea să plece-n lume,
Dusă de pustie gînduri
Și de-un dor fără de nume.

Și plîngînd înfrîină calul,
Calul ei cel alb ca neaua,

Îi netează mîndra coamă
Și plîngînd îi pune șeaua.

S-avîntă pe el și pleacă,
Păru-n vînturi, capu-n piept,
Nu se uită înainte-i,
Nu privește îndărăpt.

Pe cărări pierdute-n vale
Merge-n codri fără’ de capăt,
Cînd a serei raze roșii
Asfințind din ceruri scapăt.

Umbra-n codri ici și colo
Fulgerează de lumine...
Ea trecea prin frunza-n freamăt
Și prin murmur de albine;

În mijloc de codru-ajunse
Lîngă teiul nalt și vechi,
Unde-izvorul cel în vrajă
Sună dulce în urechi.

De murmur duios de ape
Ea trezită-atunci tresare,
Vede-un tînăr, ce alături
Pe-un cal negru stă călare.

Cu ochi mari la ea se uită,
Plini de vis, duioși plutind,
Flori de tei în păru-i negru
Și la șold un corn de-argint.

Și-ncepu încet să sune,
Fermecat și dureros -
Inima-i creștea de dorul
Al străinului frumos.

Părul lui i-atinge părul,
Și atunci c-obrazul roș
Ea apleacă gene lungi
Peste ochii cuvioși.

Iar pe buze-i trece-un zîmbet
Încat, fermecător,
Care gur-abia-i deschide,
Cea uscată de amor.

Cînd cu totului răpită
Se-ndoi spre el din șele,
El înceată din cîntare
Și-i grăi cu grai de jele,

Ș-o cuprinde de călare –
Ea se apără c-o mînă,
Însă totuși lui se lasă,
Simte inima că-i plină.

Și pe umărul lui cade
Al ei cap cu fața-n sus;
Pe cînd caii pasc alături,
Ea-l privea cu suflet dus.

Numai murmurul cel dulce
Din izvorul fermecat

Asurzește melancolic
A lor suflet îmbătat.

Lun-atunci din codri iese,
Noaptea toată stă s-o vadă,
Zugrăvește umbre negre
Pe cîmp alb ca de zăpadă.

Și mereu ea le lungește,
Și urcînd pe cer le mută,
Dar ei trec, se pierd în codri
Cu viața lor pierdută.

La castel în poartă calul
Stă a doua zi în spume,
Dar frumoasa lui stăpînă
A rămas pierdută-n lume.

A U T O E V A L U A R E

1. Faceți rezumatul legendei populare, pe care ați citit-o independent. *1 punct*
2. Demonstrați că textul „Legenda rîndunicii” este o legendă populară. *1 punct*
3. Caracterizați unul din personajele „Legendei rîndunicii”, pe care l-ați îndrăgit. *1 punct*
4. Realizați un interviu cu fata-cioban după ce aceasta s-a întors din „ospeție” la Cotoroața. (8-10 replici). *1 punct*
5. Care dintre calitățile propuse aparțin copilului Porojan: *1 punct*
 - educat • ingenios
 - guraliv • dornic de călătorii
 - deștept • nesupus
 - leneș • nereținut
6. Orice om, credem, se poate mîndri cu o calitate a sa. Ce calitate/calități deosebită/ deosebite aveți? Demonstrați! *1 punct*
7. Cîte tipuri de legende cunoașteți? Exemplificați. *1 punct*
8. ”Dimineața” este o poezie lirică sau narațiune? Demonstrați. *1 punct*
9. Ce moment din operă demonstrează devotamentul lui Porojan față de amicul Vasile Alecsandri? Argumentați. *1 punct*
10. Formulați printr-un enunț, mesajul pe care-l transmite autorul prin opera „Porojan”. *1 punct*
11. Ați citit poemul Călin (file din poveste) integral? Cînd și în ce împrejurări a aflat Călin că este tată? *1 punct*
12. De ce, din șirul lung al florilor frumoase, M. Eminescu a ales viorica în rol de mireasă și nu lăcrimioara care are o culoare albă – culoarea obișnuită a unei rochii de mireasă? Un mic efort de gîndire logică în timpul lecturii fragmentului și răspunsul nu se lasă mult așteptat! *1 punct*